№ 74 ՇԱԲԱԹ, 2 ԱՊՐԻԼԻ

ԹԻՖԼԻՍԵՑՈՑ ՀԱՄԱՐ

Տարեկան . . . . .
Կէս տարին . . . . 10 ռուբ.
Ամսական . . . . 6 ռուբ.
1 ռուբ.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Տարեկան . . . . 12 ռուբ.
Կէս տարին . . . . 7 ռուբ.

Բաժանորդագրութիւնը ընդունւում է իւրաքանչիւր ամսի սկզբից, և պիտի վերջանայ անպատճառ յիսուգայ որևէ ամսի վերջին։

Ապրիլի մէկից մինչև տարւայ վերջը արժէ 9 ռուբլի։

ԱԳԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՐ. և ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹ. ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՒՈՒՄ

Հասցէ փոխելու համար պէտք է ուղարկել 20 ԿՈՊԷԿ (նամակ և նշխ. ...) և հին հասցէն, ...

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ 1916 ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀՈՐԻԶՈՆ

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

ՇԱԲԱԹ, 2 ԱՊՐԻԼԻ № 74

ԱՌԱՆՁԻՆ №-Ը ԱՄԷՆ ՏԵՂ 6 ԿՈՊ.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԸՆԴՈՒՆՒՈՒՄ ԵՆ ԱՄԷՆ ԼԵԶՈՒՈՎ.—1-ին երեսի վրայ տողին (պետիտ) 10 կոպ., Կովկասից դուրս՝ 20 կոպ., 4-րդ երես 5 կոպ., Կովկասից դուրս՝ 10 կոպ.։

ԱԳԱՌԻԿ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՉԵՆ ԸՆԴՈՒՆՒՈՒՄ

Խմբագրութիւնը բաց է 9—3 ժամ., գրասենեակը 9—3 ժ. ցերեկ. և 6—8 ժ. երեկ.։

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԽՄԲԱԳՐԻ ՄՕՏ՝ ժ. 2-ից մինչև 3-ը։

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція Газеты „Оризонъ". Сололакская ул., № 6, кв. 1, Телеф. № 15—57. կամ Tiflis (Russie, Caucase), Redaction „Horizon".

ՕՐՒԱՅ ԿԱՐԵՒՈՐ ԱՆՑՔԵՐԸ

Ռուսաց արևմտեան ճակատում յետ են մղւած թշնամու յարձակումները։

Կովկասեան ճակատում անաջող են անցել Թիւրքերի փորձերը իրենց կորցրած դիրքերին վերստին տիրանալու համար։ Կռիւների մէջ թիւրքերը գործ են ածել մի տեսակ թունաւոր հեղուկ։

Պարսկաստանում Ռուսաստանին և Անգլիային բարեկամ մնացած կաշկայցիների ցեղապետը և Շիրազի նահանգապետը, Շիրազի շրջանում վճռական հարւած են հասցրել գերմանացիներին և նրանց կողմնակիցներին։

Վերդենի մօտ հանգստութիւն է տիրում։

Մակեդոնիայում գտնւած բուլգարական զօրքերի մէջ, լուրերի համաձայն, լուրջ խռովութիւններ կան. շատ սպաներ սպանւած են զինւորների ձեռքով։

Մարտի 30-ին վախճանւեց կամերհեր Նորին Կայսերական Մեծութեան Պալատի՝

Իշխան Նիկողայոս Վասիլեան

ԵՐԿԱՅՆԱԲԱԶՈՒԿ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆԸ

որի մասին յայտնում է այրի իշխանուհի Մարիամ Յովհաննիսեանը իր որդիներանցով։ Ամբիծը կիրակի, երեքշաբթի և չորեքշաբթի, երեկ. ժ. 8-ին, իր բնակարանում, Գոլովինսկի պրոսպ. № 40։

377 1—1

Վշտահար հայկանուշ Տիգրանեան Սէյլանեանը իր որդեքանցով հոգու խորը կսկիծով յայտնում են հարազատներին և ծանօթներին, առաջինը՝ իր ջերմ սիրելի ամուսնու և միւսները իրենց հօր՝

ԵՂԻՇԷ ՆԻԿԻՏԻՉ ՍԷՅԼԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ մարտի 28-ին, առ. ժ. 5-ին երկար և ծանր հիւանդութիւնից յետոյ։ Ամբիծը շաբաթ, երեկ. ժամը 7 և կէսին բնակարանում, Գանովսկի փ. № 18։ Յուղարկաւորութիւնը կիրակի, ապրիլի 3-ին, ժ. առ. 10½-ին, դէպի Մուղնոյ Ս. Գէորգ եկեղեցին. Թաղումը Խոջիվանքի գերեզմանատանը։

361 3—3

Համազասպ, Յարութիւն, Վաղարշակ և Արտաշէս Նիկիտիչ Սէյլանեանները ընտանիքներով միասին խորին վշտով յայտնում են Թանկագին և անմոռանալի եղբօր—ֆիրմայի գլուխ

ԵՂԻՇԷ ՆԻԿԻՏԻՉ ՍԷՅԼԱՆԵԱՆԻ

մահւան մասին, որ տեղի ունեցաւ մարտի 28-ի առաւ. 5 ժ., երկար և ծանր հիւանդութիւնից յետոյ։ Ամբիծը շաբաթ, երեկոյեան 7 և կէս ժամին։ Գանովսկի փ. № 18։ Յուղարկաւորութիւնը կիրակի, ապրիլի 3-ին, առ. ժ. 10½-ին, դէպի Մուղնոյ Ս. Գէորգ եկեղեցին. Թաղումը Խոջիվանքի գերեզմանատանը։

360 3—3

Զարդալամ Մկրտչեան և Վահան Նիկողոսեան Իսահակեանները խորին կսկիծով յայտնում են իրենց բարեկամներին և ծանօթներին, առաջինը իր անմոռանալի եղբօր և երկրորդն իր մօրեղբօր՝

ԵՂԻՇԷ ՄԿՐՏՉԵԱՆ ՍԷՅԼԱՆԵԱՆԻ

ծանր և երկարաժամ մահը, որ տեղի ունեցաւ մարտի 28-ին, ծանր և երկարատև հիւանդութիւնից յետոյ։ Ամբիծը այսօր, ապրիլի 2-ին, երեկոյեան ժամը 7½-ին, իր սեփական տանը, Գանովսկայա փող., № 18, իսկ յուղարկաւորութիւնը կիրակի առաւ. ժ. 10½ին դէպի Մուղնոյ ս. Գէորգ եկեղեցին։ Թաղումը Խոջիվանքի գերեզմանատանը։

380 1—1

ԼՈՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼ

ՏԱՐԱԶԻ հերթական №№-ը, փետրւարինը նւիրւած հայ թատրոնի նահապետ ԳԷՈՐԳ ՉՄՇԿԵԱՆԻՆ, մարտինը՝ ԷՐԶՐՈՒՄԻՆ, բազմաթիւ պատկերներով։ ՅՈՒԲԵԼԻԱՄ մարտի №-ի ՄԻՔԱՅԷԼ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԻ մեծադիր ֆոտոգրաֆիկ պատկերը։ «ՏԱՐԱԶ»-ի իւրաքանչիւր №-ը արժէ 2 ռ., ՄԻՔԱՅԷԼ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԻ պատկերով №-ը 3 ռ., միայն պատկերը առանձին 2 ռ.։

ԱՂԲԻՒՐԻ Զատկական №-ը նւիրւում է ՄԻՔԱՅԷԼ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԻՆ։ Շարունակւում է ԱՂԲԻՒՐԻ և ՏԱՐԱԶԻ բաժանորդագրութիւնը, տարեկան 10 ռ., բոլոր յաւելւածներով, արտասահման՝ 50 ֆր. կամ 40 շիլինգ, չէկ դրամը Պարիզում կամ Լոնդոնում ստանալու, չէկն ուղարկել Թիֆլիս։

Հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція „АГБЮР-ТАРАЗ".
Tiflis, Direction „AGBÜR-TARAZ". ՉԸ. 3—2

Թիֆլիսի Արհեստաւորաց Ակումբի Վարչութիւնը խնդրում է Ակումբի պ.պ. անդամներին բարեհաճեն երեքշաբթի, ապրիլի 5-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ Ակումբի անդամներին

(1916 թ. մարտի 6-ի Ընդհանուր ժողովի շարունակութիւն)

Օրակարգ. 1) Յանձնաժողովների և սեկցիաների ընտրութիւններ Ակումբի գործերը յաջող վարելու համար. 2) Վարչութեան Ընդհանուր Ժողովի հաստատութեանը առաջարկելիք հրահանգների քննութիւն. 3) Անյետաձգելի հարցեր։

383 1—1

Թիֆլիսի Քաղաքային Ուպրաւան

յայտնում է ի գիտութիւն ընտրողների, որ Քաղաք. Կանոնադր. 46 յօդ. հիման վրայ սոյն թւի ապրիլ 3-ին նշանակւած են լրացուցիչ ընտրութիւններ իրաւասուների և թեկնածուների պակաս անդամների ընտրութեան համար։

I ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՄԱՐ (ոստիկան. 1 քաղաքամաս) Քաղաքային Աշխատանքի բորսայի շէնք (Վերայի վարէջը)։

II ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՄԱՐ (ոստիկան. 2 և 3 քաղաքամաս) Քաղաքային Դումայի նիստերի դահլիճ (Երևանեան հրապարակ, մուտքը Վելեամինովսկի փող.)։

III ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՄԱՐ (ոստիկան. 4 և 5 քաղաքամ.) Քաղաքային Արհեստաւորաց դպրոցի շէնքում (Էկզարխեան հրապարակ)։

IV ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՄԱՐ (ոստիկան. 6 և 7 քաղաքամաս) Հալաբարի Ակումբի շէնքում (Կախեթինսկի հրապար.)։

VI ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՄԱՐ (ոստիկան. 9 և 10 քաղաքամ.) Զուբալովի անւան Քաղաքային Ժողովրդական տանը (Կիրոչնի փող.)։

Ընտրութիւնները նշանակւած են առաւ. ժ. 10-ից մինչև ցերեկւայ ժ. 3-ը (Քաղաք. Դումայի հրահանգ. և որոշում. յօդ. 4, 1916 թ. մարտի 28)։

Առանձին տոմսեր ընտրական ժողովարանները մտնելու համար ընտրողները կարող են ստանալ Քաղաքային Ուպրաւայի 1 բաժանմունքի դիւանատանը (Սերգիեւսկի փող. № 4), իրաւասուների ընտրութեան գործի ժամանակ, Բաժանմունքի շէնքում ամեն օր ժ. 10-ից մինչև 2 ց. ընտրութեան օրերին տոմսերը կը տրւեն առաւ. ժ. 9-ից ընտրական ժողովարանների մուտքի մօտ։

Առաջին ընտրութիւններին մասնակցելու համար վերցւած տոմսերը այժ ունին նաև լրացուցիչ ընտրութիւններին մասնակցելու համար։

Ի գիտութիւն ընտրողների հաղորդւում է, որ

ա) Այն անձինք, որոնք սխալւել են ընտրական շրջաններից որևէ մէկում, իրաւունք ունին քւէարկելու որպէս իրաւասու նաև այլ ընտրողական շրջաններում, եթէ ունին համապատասխան ցենզ (Կառավար. Սենատի ուկազ, 1910 թ. մարտի 25-ի, № 4494)։

բ) Այն անձինք, որոնք սխալւել են ընտրողական շրջաններից որևէ մէկում, իրաւունք ունին լրացուցիչ ընտրութիւնների ժամանակ միևնոյն շրջանում քւէարկելու լոկ որպէս թեկնածու (Կառավար. Սենատի 1906 թ. մայիսի 8-ի № 5061 և 1913 թ. սեպտ. 25-ի № 10463, և նոյն Սենատի ընդհ. ժողով. 8 հոկտ. 1902 թ. № 9644։

գ) Վերև մատնանշւած (1 կէտ) դէպքում, այն անձինք, որոնք սխալւած են, կարող են նորից ենթարկւել քւէարկութեան պայմանով, եթէ միայն ունին սեփական և ներկայացուցչական ցենզ։

Ընտրութիւնների Քաղաքային Բաժանմունքի կառավարիչ՝
Քաղաքային Ուպրաւայի անդամ Մ. Ն. ԱԹԱԲԷԿԵԱՆ

947 1—1

ԲԺԻՇԿ

Բ. Գ. ՆԱՐԻՄԱՆՈՎ

Վեներական, կաշւի, սիֆիլիս և միզասեռական հիւանդութիւններ։ Բուժում «606» և «914» պրեպարատներով։ Հիւանդների ընդունելութիւնը ամէն օր երեկ. ժ. 5½-ից մինչև 8-ը։ Միքայէլեան փող., № 33։
38 Հեռախօս 16-17. 100—71

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ ԵՒ ԼԱԲՈՐԱՏՈՐԻԱ ԿԵՈՆՋԵԱՆ ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐԻ

Պլոմբ. ոսկեայ, արծաթից, ֆարֆորից. ատամի հեռ. առանց ցաւի։ Արհեստ. ատամներ ոսկեայ (առանց քիմքի) և կաուչուկից՝ կատարելագործւած մեթոդով։
Ընդուն. 10—2-ը ցեր., 4—7 երեկ.։ Լերմոնտովսկայա փող., № 1, մուտքը պերեուլկից։ 936 100—7

Թիֆլիսի ակնաբուժարանի աւագ օրդինատոր բժշկուհի

ՍՈՖԻԱ ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ

Ընդունում է ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ ունեցողներին ամէն օր 1½—3 ժամը։ Սերգեևսկ. փող. № 1, հեռախօս 16—67
41 50—35

ՌՕՐԼԻՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Գ. Գ.

ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ

ՆԵՐՔԻՆ հիւանդութիւնների ընդունելութիւնը, մասնաւորապէս կրծքի, թոքերի, ԹՈՔԱԽՏԻ և սրտի, բժշկութիւն նաև ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼԻՆՆԵՐՈՎ, Թոքերի, սրտի և ուրիշ օրգանների քննութիւնը և լուսանկարելը լուսաւորւած ՇԱՌԱՒԱՅԻՆ ՌԵՆՏԳԵՆԻ ճառագայթներով։ Ամէն օր 9—1 և 5—7 ժ., կիրակի օրերը 9—12-ը։ Բեհբութովսկայա № 23, հեռ. 7—94։
379 25—1

Տպւում են ՎԵՐՋԻՆ օրինակները

Յ. ԴԱՂԲԱՇԵԱՆԻ

ՌՈՒՍ-ՀԱՅ փոկաատր բառարան, գինը 8 ռ., կազմած 9 ռ.
ՀԱՅ-ՌՈՒՍ փոկաատր բառարան, գ. 6 ռ., կազմ. 6 ռ. 70 կ.
ՍՏՈՅԳ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ գինը 50 կոպէկ.
ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՌԻ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ գինը 50 կոպէկ.
ՌՍԵՐԷՆԻ ԻՆՔՆՈՒՍՈՅՑ Ա. տ. 25 կ., Բ. տ. 40 կ.
ՌՍԵՐԷՆԻ ԱՅԲԲԵՆԱՐԱՆ Առաջին ընթերցարան, պրոպիսներով և պատկերներով հայոց ուսումնարաններ համար։ Գինը 20 կոպ.։
Դիմել՝ А. Дагбашяну, Тифлисъ, Сололакская, 14. 280 10—6

Մ. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԻ ՄԱՀՒԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

«ԱԶԱՏՆ ԱՍՏՒԱԾ»-Ի ՀԵՂԻՆԱԿԸ

I

«Ազատն Աստուածը» այժմ չի երգւում, բայց այդ երգի հետ կապւած են յիշողութիւններ, որոնք երբեք չեն մոռացւի։ Նոյն հեղինակի մի այլ գրւածքը—«Երկրագործութիւնը» այժմ նոյնպէս չի կարդացւում, կամ շատ քիչ է կարդացւում, բայց այդ երկի հետ կապւած են շրջաններ, որոնք նոյնպէս չեն մոռացւի։

Ուսանողական քւականներին «Ազատն Աստւածը» երգւում էր ամեն տեղ և երգւում էր որպէս պատգամ, դաւանանք. իսկ «Երկրագործութիւնը» կարդացւում էր գաղտնի ժողովներում, նկուղներում ու մեծ խորհրդաւորութեան մէջ իբրև խմորատիպ աշխատութիւն։ Արգելւած էր թէ մէկը և թէ միւսը. մեծանուն հեղինակի նկարը՝ տակին «Ազատն Աստւածը» տպւած ոտանաւորը, բազմիցս խուզարկութիւնների ժամանակ և այդ նկար ունեցողները տանւում էին հետաքննութեան տակ։

«Ազատն Աստւածով» ու «Երկրագործութիւնով» մի ամբողջ սերունդ է կրթւել. այդ երկերի նշանաբանը մինչև այսօր էլ տիրող գաղափարն է կազմում հայ երիտասարդութեան։ Սրանով էլ բացատրւում է այն հմայքը, որ կազմել է նրանց հեղինակի անձնաւորութեան շուրջը։

Անա այս տեսակէտից էլ առանձին հետաքրքրութիւն են ներկայացնում այն հոսանքները և այն միջավայրը, որոնց հետ շփւեց խորհրդաւոր հեղինակը և երգեց ու գրեց իր «Ազատն Աստւածը» և «Երկրագործութիւնը» *)։

. . . .

Անա ազգային ու համամարդկային բնոյթ ունեցող այն խնդիրները, որոնցով տարւեց Նալբանդեանը և իրեն յատուկ եռանդ, կրակոտ, պայքարող բնաւորութեամբ նետւեց այդ հոսանքների ու շարժումների մէջ և այդ ճանապարհի վրայ էլ ընկաւ։

Նա ճանապարհորդեց Եւրոպայի գլխաւոր կենտրոնները, ծանօթացաւ շրջանների ու աշխարհայեացքների հետ, կապեր հաստատեց Բակունինի, Հերցենի, Օգարևի և ուրիշների հետ, դարձաւ նրանց գործակիցը. դաւանեց նրանց սկզբունքները և երգեց «Ազատն-Աստւածը», որի լայտ-մոտիւն էր ազատութիւնը ու գրեց «Երկրագործութիւնը», որի լայդ-մոտիւն էր Հողը և ազատութիւնը—ռուս հայրենասէրների նշանաբանը։

II

Նալբանդեանը երգելով ազատութիւն, քարոզելով հող և ազատութիւն, չմնաց սոսկ երգչի ու քարոզչի դերում, լոկ խօսքի մարդ, այլ նետւեց հրապարակ և փորձեց իրականացնել իր դաւանած սկզբունքները նաև կեանքի մէջ՝ հանդիսանալով միաժամանակ և գործի մարդ։ Այս են ապացուցում այն մի քանի նամակները, որոնք ընկան ցարական ոստիկանութեան ձեռքը և հանւեցին հրապարակ Նալբանդեանի դատի ժամանակ։

1862 թւի յունիսի վերջերում ռուսական սահմանի վրայ ձերբակալւեց Լոնդոնից վերադարձող Պետրոգրադի «Թրով, Գրեգորի և ընկ.» առևտրական տան գործակալ Պաւել Վետոշնիկովը, որի մօտ խուզարկելիս գտնւեցին գաղտնի բնոյթ կրող մի շարք նամակներ Բակունինից, Հերցենից, Կելսիեից՝ զանազան մարդկանց ուղղւած։ Նամակներից երկուսը Բակունինի ձեռագրութեամբ 10 օրինակ «Երկրագործութեան» հետ միասին ուղղւած էին Նալբանդեանին։

Վետոշնիկովի մօտ գտնւած նամակների հիման վրայ սկսւեցին մի շարք խուզարկութիւններ զանազան տեղերում. ձերբակալւեցին և ուղարկւեցին Պետրոպաւլովեան ամրոցը Պետրոգրադում աւելի քան 50 հոգի. ընկրուեց քաղաքական նշանաւոր դատերից մէկը, որ և կոչւեց «Լոնդոնի պրոպագանդիստների հետ յարաբերութիւններ ունենալու մէջ մեղադրւողների գործ»։

Այս դատի մէջ մեղադրւում էին ի միջի այլոց նշանաւոր կրիտիկոս Չերնիշևսկին, որի գործը յետոյ զատւեց և առանձին դատւեց ու մեղադրւեց, բելլետրիստ Տուրգենևը, որը արդարացաւ, իսկ կենտրոնական անձնաւորութիւն այս դատի մէջ հանդիսացաւ Նիկոլայ Սերնո-Սոլովևիչը, յայտնի՝ գիւղացիական հարցերի լուծման նւիրած իր աշխատութիւններով, որը և աքսորւեց Սիբիր։

Անա այս գործի մէջ ծանր մեղադրւողներից մէկն էլ Նալբանդեանն եղաւ, որը 1862 թւի յուլիսի 14-ին Նախիջևանում խուզարկւեց, ձերբակալւեց, ուղարկւեց Պետրոգրադ և ձգւեց Պետրոպաւլովեան ամրոցը։ Խուզարկութեան ժամանակ գտնւեցին մի շարք գրութիւններ, որոնք Վետոշնիկովի մօտ գտնւած նամակների հետ միասին հանդիսացան նրան մեղադրող փաստաթղթեր։

Դատի ժամանակ հրապարակ բերւած գրութիւններից 8 նամակներ կրում էին Բակունինի ծածկագիր ստորագրութիւնը։ Ճիշտ է, այդ նամակների մէջ մի խոշոր տեղ բռնում էր Բակունինի կնոջ Սիբիրից—իր ծնողների մօտից արտասահման ուղարկելու հարցը, բայց տեղ էր բռնում նաև պրոպագանդայի ու գաղտնի հրատարակութիւնները տարածելու գործը, որի մասին գաղափար կազմելու համար առաջ կը բերենք այդ նամակներից մէկը։ Անա նա։

10 մայիսի, 1862 թ. Լոնդոն.

«Սիրելի բարեկամ, ուրեմն դուք Պարիզից ուղևորւում էք Ալպեցից այդտեղ, ինչպէս և Տուրգենևը և ոչ մի խօսք չը գրեցիք։ Ինչպէս երևում է, գործեր շատ կային։ Ես էլ ունիմ ձեզ յանձնարարութիւններ անելու Պետերբուրգում, ինձնից նամակներ ունենալով, ձեզ կը ներկայանայ, Նիկոլայ Իլիչ Վորոնովը, որին այստեղ կանւանենք Ալէքսանդր Պետրովիչ Վանդերման։ Ընդունեցէք նրան ինչպէս մեր եղբօր *) կողմից յանձնարարւած բարեկամի։ Նա մի կամքի տէր և խելօք խալոլ է, որը երկար ժամանակ ապրել է Նովոռոսսիյսկի կողմերը և լաւ ճանաչում է Կովկասը։ Ցանկալին կը լինի Պետրոգրադում, իսկ սեպտեմբերին Թիֆլիսում։ Նա ձեզ հետ կը խօսի մեր պլանները **) Կովկաս փոխադրելու միջոցների մասին։ Նրա մտադրութիւնը այս է. Տրապիզոնից թիւրքական փոքրիկ նաւերը այցելում են Կովկասի ափերը, առանձնապէս իրենց հետ կոնտրաբանդա և այլ բազմաթիւ իրեր։ Լեռնականները, օգտւելով լեռներից դէպի Սև-ծովի ափերին ընկած ռուսական պոստերը վանելու թանկնելու պատեհութիւնով, շատ անգամ փայտի մէջ պահած առնել են լոնդոնեան մեր արգելւած պարանքներից։ Իսկ ռուսաց գծի վրայ նրանց գնում են մեծ հետաքրքրութեամբ և պատրաստ են վճարել կրկնակի գին։ Խնդիրը պարզ է, պէտք է օգտւել այդ հանգամանքից և կանոնաւորել գործը։

«Նամակս ստանալուն պէս գրեցէք Պոլիս ձեր գործունեայ մարդկանցից մէկին, որի ազնւութեան մասին կարող էք պատասխանատու լինել մեր առաջ, որ այս ամիսով յարաբերութիւն սկսի Տրապիզոնի կոնտրաբանդիստների հետ։ Նա կը վերադարձնի ձեզ ուղարկած պլանների Լոնդոնի արժէքը, վերան աւելացրած Լոնդոնից—Պոլիս փոխադրելու ծախքը, Թացնել բոլոր վաստակը կը մնայ իրեն։ Եթէ այդպիսի մարդ Պոլսում կը գտնւի, խնդրեցէք նրան, թող անմիջապէս գրի ինձ հեռաւոր հասցէով, որից

---

*) Կրկնութիւններից խուսափելու համար, բաց ենք թողնում մի ամբողջ հատւած Ա-Դօ-ի այս աշխատութիւնից։ Խմբ.

*) Բակունին, Հերցեն, Օգարև.

**) Լոնդոնի ռուսական ազատ տպարանի հրատարակութիւնները։

digitised by A.R.A.R.@

պէտք եղած ժամանակ կարող էք օգտւել նաև դուք։

London. Mis V. E. Ves'che 10 Paddington Green, V. Forremitting so Miss Elisa Jones.

«Թող նա, անւանելով ձեզ Monsieur Loonardi (օգտւեցէք այսուհետև և այս անունից), պարզ, որոշակի յայտնի իր ցանկութիւնը, պայմաններն ու պահանջները, թող յայտնի նոյնպէս ժամանակը և այն հասցէն, որով պիտի ուղարկւեն մեր ապրանքներն ու նամակները։ Աշխատեցէք, սիրելի բարեկամ, կարգաւորել այս գործը. միայն ես չեմ խնդրողը, այս նոյն բանը խնդրում է նաև Privut-ը։ Եւ երբ տեսնէք պ. Վանդերմանի (Վորոնովի) հետ, աւէք նրան ցուցմունքներ, թէ Թիֆլիսում ում միջոցով նա կարող կը լինի յարաբերութեան մէջ մտնել Պոլսի կոնտրաբանդայի գլխաւորի հետ։ Վստահ կերպով նրան յանձնարարէք Թիֆլիսի և այլ տեղերի ձեր բարեկամներին։ Նրա համար ձեր առաջ պատասխանատու է մեր առևտրական տունը և գիտցած եղէք, որ նա պատրաստ է ծառայել ձեր շահերին նոյն ձևով, ինչ ձևով ծառայում է մեր շահերին։

Կարդացէք նամակս և այրէք»։

Ձեր՝ Լէօնտիյ Ֆէօդորով Բրէկալով։

Ինչպէս տեսնում էք այս նամակից, Նալբանդեանը համարւում էր գործին մօտիկ, տանու մարդ և նա առանձնել էր պրոպագանդայի կազմակերպման գործը Կովկասում։ Այդ բաւական չէ, յատկապէս հայերի մէջ պրոպագանդա մղելու համար գրեց «Երկրագործութիւնը», որը տպւել էր Լոնդոնի ռուսական ազատ տպարանում, և որի օրինակները ուղարկում էր Ռուսաստան ինքը Բակունինը։

1862 թւի յունիսի 23-ի նամակում գրում է Բակունինը.

«Սիրելի բարեկամ, Նորից ուղարկում եմ ձեզ խոհարարական գրքերից *) 10 օրինակ. առաջւայ ուղարկածի հետ միասին կը լինի 14 օրինակ, եթէ ցանկանում էք էլի ուղարկեմ։

Նալբանդեանի դերը աւելի ևս լուսաբանում է այն բառացուցակով, որ Բակունինը ուղարկել էր ծածկագիր նամակագրութեան համար։ Ահա մի քանիսը այդ բառերից։

Ես (Բակունին)—Լէօնտիյ Ֆէօդորով Բրէկալով. Նալբանդեան—Պետր Ալէքսանդրովիչ Ծուրիկով, Ի. Ս. Տուրգենև—Լարիօն Անդրէևիչ

Գերցեն—Բարոն Տիզէնհաուզէն
Օգարև—Կաստերով
Թագաւոր—Դուբէլով
Կառավարութիւն—Դուրնօվօ
Գաղտնի ոստիկանութիւն—Սլեպնև
Իշխան Լոբանով—Մարտինով
Հայեր—Ջհուդներ
Յոյներ—Թուրքեր
Թուրքեր—կօշկակարներ
Սլաւեաններ—գերմանացիներ
Կովկաս—Պրուսիա
Վրաստան—Տուլա
Հայաստան—Մոսկւա
Տաճկաստան—Ղրիմ
Աքսորւած է—գործի գնաց
Պետերբուրգ—Արօ
Բանտ—սրճարան
Կրօնշտադ—Կերճ
Շլիսսելբուրգ—Տագանրոգ, և այլն և այլն։

Ցանձն առնելով պրոպագանդայի գործը Կովկասում ու հայերի մէջ, Նալբանդեանը այլ ազգային ծրագիր չունէր հայերի նկատմամբ Կովկասի սահմաններում։ Մասնակցելով ռուսական ազատագրական շարժման, նա բաւական էր համարում իր ժողովրդի համար հողի հետ կապւած այն բարիքները և այն քաղաքական ազատութիւնը, որին ձգտում էին ռուս գործողները Ռուսաստանի համար ընդհանրապէս։

Սակայն այդ նոյն Նալբանդեանը բոլորովին այլ ծրագիր ունէր, տաճկահայերի, մասնաւորապէս Զէյթունի նկատմամբ։ Տաճկահայի նկատմամբ պէտք է ձեռք բերել անկախ կեանք, օսմանեան լուծը պէտք է թօթափել։ Ահա այն միտքը, որ փայփայում և ձգտում էր իրականացնել Նալբանդեանը։ Սրան ապացոյց է Սվաճեան ստորագրութեամբ Պոլսից ուղարկւած այն նամակը, որ գտնւել է Նալբանդեանի մօտ և որը բերում ենք այստեղ թարգմանելով ռուսերէնից. ահա նա կրճատումներով։

«Մայիսի 9-ի թւով Պարիզից գրած ձեր նամակն ստացայ։ Գ. Մարտիրոսին**) գրած նամակը մինչև այժմ նրան չի ուղարկւած։ Խնդրում ենք չբարկանաք և պատճառը լսէք համբերութեամբ։ Այն օրից, երբ դուք հեռացաք մեր քաղաքից, ես աշխատում եմ սատանել այն, ինչ որ խոստացել էք Մարտիրոսին, որից յետոյ միայն կարելի էր վստահութեամբ ուղարկել նամակը, բայց դուք՝ Դէպի այն խնդիրները ու այն մարդիկ, որոնց նկատմամբ ես ունէի մեծ հաւատ, այժմ այդ մարդիկ յուսահատեցնում են ինձ։ Ասել, թէ այստեղ ունենք բաներ *), վախում եմ ինձ դրած լինիմ վատ դրութեան մէջ։ Բացի այդ, մեր ընկերներն էլ թոյլ չեն տալիս գործի այդպիսի վիճակը հաղորդել այնպիսի մարդու, որից, ինչպէս բոլորը ենթադրում են, կարող է վնասւել գործը։ Լաւ մտածեցէք և ինձ գրեցէք, պէտք է արդեօք նամակը հասցնել նրան, թէ ոչ։ Ես միանգամայն հանգիստ եմ ձեր արած յանձնարարութիւնների նկատմամբ։ Ես աշխատեցի այստեղ ունենալ եղբայրական լուծ և բացելու թոյլտւութիւնը ստացել եմ։ Այդ լուծն, որը կոչւելու է «Հայկ» կամ «Օրիոն» կը գրւի Անգլիայի հովանաւորութեան տակ, որից նոյնպէս թոյլտւութիւն ստացւած է։ Այստեղ կը հրաւիրենք, նման Ֆրանկ-Մասոնեան լուծների, եղբայրութեան գաղտնի ժողովները։ Եղբայրութեան նպատակը լինելու է խնամել չքաւոր և հիւանդ եղբայրներին և դրամ հայթայթել։ Եւ եթէ մեր լուծն միջոց չունենայ, կօժանդակէ մեզ Լոնդոնի լուծն։ Եղբայրութեան մէջ մտնողը վճարելու է կէս ֆունտ ստեռլինգ, և շաբաթական 6 պէնս։ Մենք ժողովել ենք բաւական դրամ։ Դրսի գործակալների նամակները դեռ չեն ուղարկւած. այս ուշացումը Ձեզ վրդովմունք կը պատճառի, բայց այս օրերս կուղարկւեն։ Կառալեանցի հետ կը տեսնէք, նա շատ լաւ մարդ է, բայց խաղող. պէտք է ունենալ այստեղ Ձեր տոկունութիւնը ունեցող մի քանի մարդ, որոնցից կարելի լինէր օգտւել։ Տաւրոսից եկաւ մի վարդապետ, հազիւ կարողացայ հաւաքել 20-30 մարդ։ Անտարբերութիւնն ինձ համար մահ է. մեր ժողովուրդը քիչ է աշխատում։ Ազգասիրութեան մասին խօսում են ամենքը, բայց շատերի կողմից այդ կեղծաւորութիւն է։ Այս պրոյցները չպէտք է մեզ յուսահատեցնեն»։

Այս նամակի հետ միասին գտնւել է հետևեալ հետաքրքիր բառացուցակը, որ բերում ենք այստեղ. ահա նա։

Բացել առևտրական տուն—շատացնել և կենտրոնացնել զօրքեր։
Սև-ծովի ափերում տեղ ունենալ—Տրապիզոնում ունենալ գործակալ։
Գնել կտաւ—լեռնականների հետ բանակցել և միութիւն հաստատել։
Բամբակագործութիւն—Կիլիկիայում գաղութ հաստատել։
Վարկ ունենալ—լրագիր հրատարակել։
Սամսոնի բարեկամը—Ռուսաստանը
Բէյրութի բարեկամը—Ֆրանսիան
Մանչեստրի բարեկամը—Անգլիան
Լոնդոնի բարեկամը—Գերցենը
Լիվորնայի բարեկամը—Գարիբալդին
Հիւանդը—Հայաստանը
Բամբակը—Կիլիկիան
Մարտիրոսը—Մաձձինի
Ժամացոյց—փչածայր հրացան
Ժամանակացոյց—Թնդանօթ
Ապրանք գնել—ապստամբել
Ուղարկել լեղակապոյտ—տրամադրել Անգլիային զօրք իջեցնել Կիլիկիա, և այլն։

Ինչպէս տեսնում ենք այս բառացուցակից, Նալբանդեանը Զէյթունի ազատութեան խնդրով այնքան տարւած էր, որ ոչ միայն յոյսը դրել էր ազգերի ազատագրման ղեկավարների—Գարիբալդիի, Մաձձինիի, Հերցենի, այլև Անգլիայի վրայ՝ հաւատացած լինելով, որ կարիք եղած դէպքում կարելի կը լինէր Կիլիկիա իջեցնել Անգլիայից զօրքեր։

Իսկ կարէք ստեղծելու համար հարկաւոր էր ժողովրդական շարժում, որի նպատակով էլ Նալբանդեանը իր համախոհներով ձեռնարկել էր լուծներ ու կոմիտէներ հիմնել, դրամ ու զէնք ձեռք բերել և ապստամբութիւն առաջ բերել։ Մի խօսքով օսմանեան սպանիչ լուծը թօթափել—մի խնդիր, որը մինչև այսօր էլ կազմում է հայ ժողովրդի գերագոյն հոգսը։

Այսպիսով այսօրւան՝ հայ ցեղի գերագոյն հոգսով համակւած էր դեռ և կէս դար առաջ նրա արժանաւոր զաւակներից մէկը—Միքայէլ Նալբանդեանը, որը դարձաւ յետագայ սերնդի ոգևորութեան աղբիւրը։

III

Միքայէլ Նալբանդեանը Պետրոպաւլովեան ամրոցում բանտարկւած մնաց մօտ երեք տարի։ Բանի քանի անգամ յարուցւած միջնորդութիւնը,—երաշխաւորութեամբ բանտից արձակել,—անհետևանք մնաց, ինչպէս և նախիջևանցիների բազմաստորագիր համախոսականը, մինչև որ 1865 թւի ապրիլի 27-ին Սենատը արձակեց իր հետևեալ վճիռը.

«Պետրոգրադի համալսարանի կանդիդատ Միքայէլ Նալբանդեանին՝ համարելով մեղաւորից Լոնդոնի պրոպագանդիստների մտածմունքներին, Լոնդոնի արգիլւած հրատարակութիւնները Ռուսաստանում տարածելու գործին և հարաւային Ռուսաստանում ու հայերի մէջ հակակառավարչական շարժում առաջացնելու, թողնել խիստ հսկողութեան տակ և ապա, ինչպէս անվստահելի անձնաւորութիւն, ներկայացնել ներքին գործերի մինիստրին՝ խիստ հսկողութեան տակ աքսորելու նրան Ռուսաստանի հեռաւոր նահանգներից մէկը»։

Սրա հետ միաժամանակ բարձրագոյն կարգադրութիւն եղաւ Կովկասի փոխարքային՝ հաւաքել «Երկրագործութեան» բոլոր օրինակները։

Նալբանդեանը բանտից դուրս եկաւ միանգամայն քայքայւած առողջութեամբ։ Պետրոպաւլովեան ամրոցը իր անջնջելի կնիքն էր դրել երիտասարդ հայրենասէրի թոքերի վրայ։ Մի քանի ամիս հսկողութեան տակ պահելով Պետրոգրադում, նոյն թւի դեկտեմբեր ամսին ուղևորւեց իր աքսորավայրը—Սարատովի նահանգի Կամիշին քաղաքը, որտեղ ապրեց ընդամենը երեք ամիս, այն էլ տանջւելու համար. և 1866 թւի մարտի 31-ին 37 տարեկան հասակում կնքեց իր մահկանացուն։

Ա—Դօ

*) Նամակներում խոհարարական գիրք կոչւում էր «Երկրագործութիւնը», որը տպւել էր Սիմէօն Մանիկեան կեղծ անւան տակ։

**) Մաձձինի համաձայն բառացուցակի։

*) Կոմիտէ։

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳՉԻ ՏՕՆԸ

Երեկ երեկոյ Միքայէլ Նալբանդեանի ապօթէօզն էր։ Ժամը 8 ից արդէն ժողովարանը լցւել էր երկսեռ հասարակութեամբ—մի խոշոր մասը աշակերտութիւն—և շատերը դուրս էին մնացել։ Տօն էր հայ գրականութեան, տօն էր հայ … քաղաքակրթութեան։ Եւ … հանդէսը շատ աւելի այդ հազւագիւտ հա… եթէ վեհ ու շքեղ կը ներկայանար, հայ գրողների վարչութիւնը աւելի հմտօրէն կազմակերպէր երեկոյթը, աւելի եռանդ ու ոգևորութիւն դնէր նախապատրաստական աշխատանքի մէջ։ Սա ընտանեկան մի տօն չէ, որ կարելի լինի սարքել հապճեպ ու թեթև, կամ, ինչպէս ասում են ֆրանսիացիք, improviser անել ու մի կերպ «եօլա տանել»։ Սա համազգային մի հոյակապ տօն է, որ հարկ էր կազմակերպել իրեն պատշաճ լրջութեամբ, դարձնել աւելի պատկառելի և տպաւորիչ թէ ներքուստ և թէ արտաքուստ։ 150,000 հայութիւն ունեցող Թիֆլիսը այդպէս չէ, որ պիտի տօնէր հայկական հրապարակախօսութեան նախահայր—ռահվիրային *)։ Մի քանի հարիւր հոգի չէ, որ պիտի գային ունկնդրելու դասախօսներին մի նեղ ու խեղդուկ դահլիճում, պէտք էր վարձել աւելի մեծ սրահ—թէկուզ Արտիստական ընկեր. սրահը—պէտք էր նախօրօք պրոպագանդ մղել քաղաքի բոլոր ծայրերում, աֆիշներով և ոչ միայն մի լղարիկ յայտարարութեամբ Հորիզոնի մէջ, պէտք էր հրաւիրել դասախօսներ մի քանի հոսանքներից**), գէթ մի հատիկ դասախօս նաև թիւրքահայ ինտելիգենցիայից,—նա էլ իր խօսքն ունի ասելու մի մարդու մասին, որ 60-ական թւերի սկզբում եղել է առաջին շաղկապող օղակը ռուսահայերի ու թիւրքահայերի միջև, յղացել է Պոլսոյ «Երիտասարդ» տարրերի հետ Հայաստանի ազատութեան ծրագիր և Զէյթունի փառաւոր ապստամբութիւնն է նախապատրաստել՝ իր տենդային, զմայլելի գործունէութեամբ երկրում և արտասահմանում։

Այնուամենայնիւ, բաւարար անցաւ երեկոյթը, զւարթ էր տրամադրութիւնը դահլիճը լցնող երիտասարդութեան մէջ, բոլորի աչքերը յառած էին բեմի վրայ դրւած Նալբանդեանի մեծադիր նկարի վրայ, որ շրջապատւած էր թարմ ծաղիկներով։

Հանդէսը բաց արեց մի քանի խօսքով Ցովհաննէս Թումանեան. նրա առաջարկով դահլիճը յոտնկայս և ծափերով պատւեց ներկայութիւնը հայ նշանաւոր կոմպոզիտոր Սպենդիարեանի և թիւրքահայ բազմաթիւ հիւրերի։

Այնուհետև սկսւեցին դասախօսութիւններ։ Մէջ ընդ մէջ երգեց Ներսիսեան դպրոցի քառաձայն խումբը, որ—ինչ ասել կուզէ—միանգամայն անբաւարար է նման հանդէսների համար։ Ողբալի է, որ Թիֆլիսի պէս քաղաքում, մենք որ այնքան պարծենում ենք մեր կուլտուրական ընդունակութիւններով, մինչև օրս տակաւին չունենք շատ թէ քիչ շնորհքով կազմակերպւած երգեցիկ մի խումբ։ Մի այլ հանդէսի ընթացքում—անցած ձմեռ—լսեցինք մի ուրիշ խմբի երգեցողութիւն, որ մի կատարեալ սկանդալ էր։ Անոյշ ձայները չեն, որ պակասում են մեր մէջ, պէտք է միայն ընտրել և համադրել։ Ես չեմ մոռանայ Պոլսոյ Բուսկիւտարի հայ երգեցիկ խմբերը—Տղայոց և Օրիորդաց—որ պատրաստել էր կարճ միջոցում հայր Կոմիտասը և որոնք զարդն են տեղւոյն հայկական հանդէսների։ Եւ նկատեցէք, որ դեռ Պոլսի հայերը ընդամենը մի քանի տարի է, ինչ սկսել են երգել,—մինչև օսմանեան սահմանադրութիւնը թիւրքահայութիւնը երգ չունէր,—այժմ վերստին կորցրեց…

Սպիրիդոն Մելիքեան, մեր լաւագոյն երգիչ խմբի ղեկավարը, շնորհալի երիտասարդ է երևում և յուսով ենք, որ պիտի կարողանայ աստիճանաբար լաւացնել իր խումբը, տալ նրան աւելի կենդանութիւն, աւելի փայլ ու ներդաշնակութիւն։

Մի շարք երգերից լաւ էր Հոռովելը. լաւ էր այդտեղ թէ խումբը և թէ սոլօն, պատանեկան հուժկու և մելանոյշ ձայն, տեղ-տեղ միայն աններդաշնակ, որովհետև անմշակ։

Մ. Բերբերեան սկսեց դասախօսութիւնների շարքը, պատմելով Նալբանդեանի մանրամասն կենսագրութիւնը, սկսած դպրոցական օրերից, … —եամբ բորբոքւում էր երբ կամայ… —ննեաը և կաւ… նրա հրեղէն տեմպեր… ծարաւ ընդդէմ Խալիֆ … անարժան հոգևորականների։

Ս. Թոփոսեան հակիրճ ձևով վեր հանեց ռամկավար-հրապարակախօսի, հայ գիւղացիութեան, հայ ճնշւած խաւերի պաշտպանի գծերը։ Շատ ճիշտ ակնարկեց Թորոսեան, որ «Երկրագործութեան» մէջ ազգութիւնը մերժող հեղինակը երևան է գալիս իր ճշմարիտ և խորապէս ազգայնական կերպարանքով՝ մանաւանդ իր ոտանաւորների մէջ, ուր նրա զգացմունքը ամենէն անկեղծ են, ինքնաբուխ, յորդահոս։

Ա. Ցառուքինեան ցուցադրում է Նալբանդեանի սոցիալական աշխարհայեացքը։ Եւրոպայում այն ժամանակ հիասթափւած էին քաղաքական յեղաշրջումներից—որոնք չէին վերացրել անհաւասարութիւնը—կար քաղաքական անտարբերութիւն և մարդիկ սկսում էին սոցիալական հարցերով զբաղւել, տնտեսական յեղափոխութեան վրայ դնել իրենց յոյսը։ Տնտեսական խոր անհաւասարութիւնը յաբատևում էր և Ռուսաստանում, նոյն իսկ ճորտերի ազատագրումից յետոյ, կոմմունիստները սկսում էին քարոզել հողի համայնացում… Եւ ահա այդ բոլոր տեսութիւնները ոգևորում է հայ արմատական գործիչը և մի կերպ յարմարեցնում հայ իրականութեան։ Ուշագրաւ է, ասում է նա, որ Նալբանդեանը Մարքսի հետ միասին շեշտում էր տնտեսական փակտորի վրայ, որին անզգին արժէք էր տալիս *)։

Վերջապէս Արտ. Աբեղեան պատկերացնում է մեր առջև Նալբանդեան—մանկավարժին։ Միշտ էլ, ասում է նա, մեր պատմութեան մէջ—դեռ Սահակի, Մեսրոպի օրերից—եղել է սերտ առնչութիւն գրականութեան ու դպրոցի միջև։ Հայ գրողը եղել է սովորաբար և ուսուցիչ, մանկավարժ։ Այդպէս էին Աբովեան, Շահազիզ, Նալբանդեան, Րաֆֆի և շատ ու շատ ուրիշներ։ Աբեղեանի դասախօսութեան պարունակութիւնը տրւած է արդէն Հորիզոնի մէջ։

Եղան և արտասանութիւններ։ Ռաֆայէլ Զարդարեան ոգևորիչ շեշտով արտասանեց «Ազատն Աստւածը», իսկ Գասպար Իփէկեան տաղանդաւոր ձևով կարդաց բանաստեղծ հրապարակախօսի Նւագը։

Երեկոյթի երկրորդ կիսին դահլիճ մտաւ Անրի Բարբի, ֆրանսիական յայտնի թղթակիցը, որի առաքելութեան մասին գրել էինք Հորիզոնի մէջ։ Ցովհ. Թումանեանը մի քանի խօսքով ներկայացրեց նրան, սրահը թնդաց կեցցէներից և ծափերից։ Բարբին խորապէս յուզւած, ողջունում էր և յանկարծ ամբողջ բազմութիւնը ոտքի ելաւ և միաբերան աղաղակեց. «Կեցցէ Ֆրանսիան, Vive la France!»։

Երեկոյթը վերջանալուց յետոյ, տեղի ունեցաւ համեստ բանկետ, ի պատիւ ֆրանսիացի հիւրի. Ներկայ էին 20-ի չափ հանդիսականներ, կին ու տղամարդ։ Եղան ճառախօսութիւններ, խօսեց և ինքը ֆրանսիացի գրողը, վեր հանելով իր հայրենիքի վաղեմի համակրութիւնը դէպի բոլոր ճնշւածների դատը և մասնաւորապէս հայկական դատը։ Բանկետը տևեց մինչև գիշերւայ ժամը 3-ը։ Մ. Վ.

*) Մեզ վրայ ճնշող տպաւորութիւն է անում մի քանի ծանօթ հայ գրողների—հայոց գրականութեան մի քանի սիւների—բացակայութիւնը։ Այլ և այլ պատճառները—մեծ մասամբ, իհարկէ անձնական բնոյթ կրող—պէտք է չքանան գէթ այսպիսի հազւադէպ վայրկեաններում, երբ ամբողջ հայ ինտելիգենցիան պէտք է համախմբւի՝ իր մեծագոյն և սիրւած—համբօրէն սիրւած—առաջնորդներից մէկի յիշատակը փառաւորելու։ Եթէ մեր ստացած տպաւորութիւնը այդքան ծանր էր, ապա ինչ զգային այն բազմաթիւ աշակերտները, մեր նոր սերունդը, որին ամէն կերպ խրախուսել պէտք է։ Ոչ մի տեղ չէք տեսնի նման երևոյթ և սա դարձեալ մի ապացոյց է մեր քաղաքացիական մանրութեան և մեր կուլտուրական յետամնացութեան։

**) Վերջին պահուն Ս. Թումանեանը հաղորդեց մեզ, որ հրաւիրել է դասախօսելու և մի հայ …, բայց մերժումն է ստացել. կարելի էր դիմել նրա ուրիշ համախոհների։

*) Տնտեսական փակտորի դերը դեռ Մարքսից առաջ վեր հանել էին ֆրանսիական սոցիալիստները—Վիկտոր Կոնսիդերան, Լուի Բլան, Պրուդոն և այլն—որոնցից, ինչպէս կարող է ապացուցւել, լինել Նալբանդեանը։

Մ. Վ.

„ՀՈՐԻԶՈՆԻ" ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐԻՑ

Երզրում, 21 մարտի

Թիւրքաց բանակից փախած հայ զինւոր Արշակ Արուբիկեան (Երզրումի Ղարասար գիւղացի), որը նոր է եկել Երզնկայից, պատմում է բանակային հետաքրքրական տեղեկութիւններ թիւրքաց զօրքերի յուսահատական վիճակի և թիւրք կառավարութեան ճըգնաժամի մասին։ Երզրումի անկումով, թիւրք կառավարութիւնը կորցրել է իր ունեցած հեղինակութիւնը ժողովրդի աչքում, կատարեալ լքում է առաջ եկել զօրքերի մէջ և ամէն ոք աշխատում է ծպտեալ կերպով փախչել բանակից։ Թիւրք փաշաները դիմել են ամենակտրուկ միջոցների, որպէս զի յուսահատական դրութիւնը փոխեն և ոգևորութիւն առաջ բերեն զօրքերի մէջ։ Տարիքաւոր թիւրքերի միջոցը, հակառակ իրենց կրօնքի, ածիլել են տալ երիտասարդ երևացնելու համար։ Բոլորն են մի հաղորդաբար խօսքերը, որ ուղղել է ասկեարներին, թէ՝ մինչդեռ է, Թիւրքիան գտնւում է անկման շրջանում, պէտք է միայն քնառնուն ցոյց տանք, որ մենք էլ կռւող ոյժ ունենք. արդէն դիմումներ են լինում Ռուսաստանին և Անգլիային, հաշտութիւն կնքելու — թէ ոչ … համար, ապ… այն լաւութիւնը կորած է։ Սուա… րը, թէ Գերմանիայից ուժեր են գալիս։

Գարեգին

Խնուս Կալա, 15 մարտի

Այստեղ հասան Քաղաքների Միութեան, Եղբայրական Օգնութեան և Գիւղատնտեսական Ընկերութեան ներկայացուցիչները, որոնք ցուցակագրեցին տեղիս և շրջակայ գիւղերում եղած գաղթականներին։ Նրանցից երկու հոգի ճանապարհւեցին Մուշ։ Այստեղ մնացին երկու հոգի, որոնք հաւաքում են որբ երեխաներին քրդական գիւղերից և խնամելով պահում են յարմար պարագայի, որ փոխադրեն Ալաշկերտ։

Այստեղ ժամանակաւորապէս բացւած է մի որբանոց. մինչև այժմ որբերի թիւը հասնում է 80-ի, և այդ թիւը օրէցօր աւելանում է նոր որբերով, որոնց բերում են քրդական գիւղերից։ Սպասւում է, որ որբերի թիւը կը հասնի 200—300-ի, բայց դժբախտութիւնն այն է, որ ոչ մի միջոց չկայ փոխադրելու նրանց Ալաշկերտ և Կովկաս, իսկ այստեղ պահելն էլ դժւար է, որովհետև մթերք հասցնելու միջոց չկայ։

Գիւղերում բաւականաչափ ցորեն է գնւած, բայց տեղափոխելու միջոց չլինելու պատճառով գործը կանգ է առնում։

Նոր ցուցակի համաձայն Խնուսում և շրջակայքում եղած գաղթականների թիւը հասնում է մօտ 1,700 հոգու, որոնք բաժանւում են այսպէս. Խնուսում կայ 700 հոգի, Խրթում 200, Ձամալոյում 160, Հարամիկում 100, Մժնկերտում 50, Թոփրա-Ղալում …, Ղարաքէօփրում 30, Ղարաչոբանում 20, Արոսում 40, Ելբիսում 40, Լաբուդաղում 40 հոգի։ Կան նաև հայեր անձնատուր եղած քրդերի գիւղերում, և նրանց թիւը հասնում է 200—250 հոգու։

Վերոյիշեալ գիւղերում տեղաւորւած գաղթականութիւնը որոշ ժամանակով բաւարարւած է հացով, միայն զգացւում է հագուստի և բժշկական օգնութեան պակասութիւն, ուստի սպասւում է ապագայում վարակիչ հիւանդութիւն, որի առաջն առնելու համար հարկաւոր է անմիջական օգնութիւն։

Մուշից, պ. Արոյեանի հեռագրի համաձայն, շուտով սպասւում է այստեղ տեղափոխւող գաղթականութեան մի մասը։

Նամեաղին

Թաւրիզ, 20 մարտի

Զօրեքշաբթի օրը սպասւում է Թագաժառանգը, որ գնացել էր Ղարադաղ որսի պատրւակով և իսկապէս … լսում ենք, նա կատարել է … մի թաւրի … հակայ «որս», ձերբա… խաների, որոնք ա… ու սարսափի մէջ էին պահում ամբողջ այդ շրջանը և մասնաւորապէս հայ գիւղերը։

ՄԻՑ-ՍԻ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

ԳԼԽ. ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԻ ՇՏԱԲԻՑ

31 մարտի

Արեւմտեան ճակատ.— Գերմանացիները թնդանօթային նախապատրաստումից յետոյ փորձեցին մօտենալ Իկսկիւլի նախակամրջի ամրութեան մասերից մէկին, բայց յետ մղւեցին կրակով։ Եակոբշտադի և Դւինսկի շրջանների ճակատում թնդանօթաձգութիւն է տեղի ունենում։ Նարոչ լճի արևմտեան կողմը մարտի 30-ի երեկոյեան ժամը մօտ 6-ին թշնամին ուժեղ կրակ բացեց մեր դիրքերի դէմ և դրանից յետոյ շուտով յարձակման դիմեց Մոկրիցա գիւղի կողմից, նախ հասնելով մարդկանցով և ապա թանձր շղթաներով։ Մեր թնդանօթային կրակով յարձակւողները ցրւեցին և նորից մտան իրենց խրամատները։

Կովկասեան ճակատ.— Թիւրքերը փորձեր արին նորից տիրելու ճակատի վրայ վերջերս իրենցից խլւած կարևոր դիրքերին, բայց կատարեալ անյաջողութիւն կրեցին։ Թշնամին կռւի ժամանակ գործ էր ածում մի առանձին թունաւոր հեղուկ, որով ողողում էր մեր հրացանաձիգներին։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ԹԵՀՐԱՆ, 29 մարտի. — Շիրազին մօտեցել են Ռուսաստանին և Անգլիային մինչ բարեկամ մնացող կաշկայների ցեղապետ Սաւլէթ-ուդ-Դովլէի և Շիրազի ընդհանուր-նահանգապետ Ղաւամոլ-մուլքի առաջնորդած յաղթական զօրքերը։ Անգլիացիների օգնութեամբ Ղաւամոլ-մուլքը կարողացել է մի ազդու ոյժ կազմակերպել խոշոր արտիլերիայով, որի շնորհիւ և գերմանացիներին ու նրա կողմնակիցներին վճռական հարւած է տրւած։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՌԱԶՄԱՐԵՄ

ՊԱՐԻԶ, 30 մարտի.— Երեկոյեան պաշտօնական հաղորդագրութիւն։ Բելգիայում մեր արտիլերիան գործունէութիւն ցոյց տւեց Լանգեմարկի շրջանում։ Սոմմայի և Ուազի միջև մեր կատարած աւերիչ թնդանօթաձգութիւնը ոչնչացրեց Ռուայի շրջանում Գարուլւքերից արևմուտք գտնւող խրամատները։ Արգոններում մենք չորս ական պայթեցրինք Լաֆիլմորտի, Օաշեռէի և Վոկուայի մօտ։ Ձեռնառումբերի կռւից յետոյ մենք գրաւեցինք Կուրտշոսէի ճակատամասում մեր խրամատների առաջ գտնւած երկու փոսերի հարաւային կողմերը։ Մաաս գետից դէպի արևմուտք շարունակւում է «304» բարձունքի կատաղի ռմբակոծութիւնը Էն-Մորտոմ շրջանում։ Մաաս գետից արևելք և Վէօվրում միջին ուժգնութեամբ թնդանօթաձգութիւն է տեղի ունենում։ Ցերեկւայ ընթացքում հետևակազօրքի ոչ մի գործողութիւն տեղի չունեցաւ։

ՊԱՐԻԶ, 30 մարտի.—Տեսնելով, որ անհնար է պատաւոր կռւով դիրքեր գրաւել, գերմանացիները դիմեցին այրող հեղուկի գործածութեան և փորձեցին տիրել Մորտոմի «295» բարձունքից դէպի արևելք շրջապատող շարժումով։ Ցերեկւայ մնացած մասում թշնամին շարունակեց կատաղօրէն ռմբակոծել Մորտոմի կատարը և Էնի շրջանում «304» բարձունքը՝ այդ կէտերի վրայ դրոհ պատրաստելու նպատակով։ Թշնամու թնդանօթաձգութիւնը Դոմոնի և Վօի միջև ճակատում այսօր մեծապէս թուլացաւ և գերմանացիները …

digitised by A.R.A.R.@

օվրում նոյնպէս այսօր նկատւող ժամերական լռութիւնը կռիւների ընդհատումն է. Գերմանացիները նիւթապէս ու բարոյապէս այնքան են ջլւած Վերդենի գործողութեան, որ նախադասեն աւելի շուտ իրենց ուժը ջարդել, քան խոստովանել իրենց անաջողութիւնը։

ՓԱՐԻԶ, 31 մարտի.— Ցերեկւայ հաղորդագրութիւն. Վերդենի շրջանում գիշերը խաղաղ անցաւ. Երեկ երեկւայ վերջում պատրաստւող գերմանական գրոհը «304» բարձունքի ... վրայ՝ տեղի չունեցաւ. ... արտիլերիական կենտրոնացած ... թոյլ չտւեց գերմանացիներին ... գալ խրամատներից։ Հարևան ... մեր մարտկոցների ռմբաձգութիւնը Մալանկուրի անտառում ... զօրքի վրայ, ըստ ... որ հերթին արգելեց այդ գործողութեան իրականացումը։ Առաստաղ ճակատի երկարութեան վրայ էական ոչինչ չպատահեց։

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՍՈԼՈՒՆ, 30 մարտի. — Զրոյցների համաձայն, Մակեդոնիայում գտնւող բուլղար զօրքերի մէջև լուրջ ապստամբութիւններ են տեղի են ունենում։ Բազմաթիւ սպաներ են սպանւած ... վերադառնալ պահանջող զինւորների կողմից։

ԲՐԻՆԴԻԶԻ, 20 մարտի.— Աթէնքից հաղորդում են. Մարտի 27-ին Պիրէայի քաղաքային թատրոններում կայացաւ վենիզելոսի կողմնակից ընդդիմադիր ազատական կուսակցութեան առաջին նիստը. Ժողովին ներկայ էր մեծ բազմութիւն։ Հռետորները յարձակւում էին կառավարութեան արտաքին և ներքին քաղաքականութեան վրայ։ Ոստիկանական արտակարգ միջոցներ ձեռք առնւեցան։ Զօրքերին արգելւել էր հեռանալ զօրանոցներից։ Մի քանի ձերբակալութիւններ են կատարւել։ Երկրում կշեռ ունեցող Դրագումիսի հրաժարականն անխուսափ է ազդում կաբինետի դրութեան վրայ։

ՍՈԼՈՒՆ, 30 մարտի. — Ճակատի վրայ հանդարտութիւն է տիրում։ Այսօր անգլիական բանակատեղում բազմաթիւ զօրքի ներկայութեամբ ... գեներալ Մահոնը հանդիսաւորապէս յանձնեց գնդերոյ Սարայլին Մեխայլի ... և Գէորգի առաջին աստիճանի ...

ԻՏԱԼԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՀՌՈՄ, 30 մարտ.—Հաղորդագրութիւն իտալական գլխաւոր շտաբի. Լեդրօի հովտում մենք սիստեմատիկ յարձակողական գործողութիւններով առաջացանք Ռիօզանելից հիւսիս գտնւող բարձունքների վրայ. նոյնչէ հովտի և Գարտա լճի մէջև մեր հետևակազօրքը արտիլերիայի սովորական ուժեղ պաշտպանութեամբ գրոհով գրաւեց խրամատների և դիրքերի մի գիծ, որ երկարաձգւում է Մոնտեպերնէի և Զիմագորօի հարաւային լանջերով։ Մանր կորուստներ կրող թշնամուն տեղի անհարթութիւնների շնորհիւ աջողւեց նահանջել։ Մենք գերեցինք մօտ 25 հոգու։ Երեկ ...ռանկեց թնդանօթային լարւած կռիւը էր գետի և Ֆեյլայի վրայ Բրենտայի մէջև, Իզոնցօի հոսանքի վրայ։ Մեր մարտկոցների աջող կրակով մենք ...թողեցինք, որ թշնամին վերականգնէ ...սիգերի ամրոցը, վերին Աստիկոյում ... ոչնչացրինք Սանտա-Կատերինայի և Ռոզզեւիտէի մթերքների պահեստները ...ֆերլա հովտում։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

ՊԵՏՐՈԳՐԱԴ, 30 մարտի—Պետական Դումայ. Նիստի փակ մասում քըն...եցին հետևեալ օրինագծերը. 1) Դումարներ յատկացնել հրացաններ պատրաստող և պողպատ ձուլող պետական ...որ գործարաններ հիմնելու. 2) Դումարներ յատկացնել ծխնելոյզներ պատրաստող նոր գործարան հիմնելու ...ւած են կառավարութեան բացատրութիւնները ցանքսերի տարածութեան կրճատման դէմ ձեռք առնւելիք միջոցների և բնակչութեան համար կենսամթերքներ ապահովելու մասին։

Քաղաքային դուման որոշեց քաղաքային պաշարներից ծախու միս բաց թողնել երկուշաբթի, չորեքշաբթի և ուրբաթ օրերը։

Լուսաւորութեան մինիստրը մի շըր...լարերականով առաջարկել է դպրոցական շրջանների հոգաբարձուներին մի ...րեայ հանգստականութեան միջոցով ... կազմել ամեն մի դպրոցին կից ...գինելու համար պատերազմ կանչւած ...անձերի երեխաներին։ Հանգստականութիւնը կազմակերպելիս առաջարկւում ..., որ դպրոցը միանայ ծնողներին ... խնամատարական, քաղաքային ընկերութիւնների և ուրիշ կազմակերպութիւնների հետ։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ԿՈՊԵՆՀԱԳԵՆ, 30 մարտի.— Բեռլինի լրագիրների մէջ տպւած է Վոլֆի գործակալութեան հաղորդագրութեան վերջը Վերդենի ճակատամարտի և իտալական ու ռուսական ճակատների դրութեան վերաբերեալ։ Հաղորդագրութիւնը պնդում է, որ գերմանացիներն ու աւստրիացիները մնում են դրութեան տէրը։ Զօրրորդ փոխառութեան աջողութիւնը համոզում է Գերմանիայի հակառակորդներին, որ ֆինանսական տեսակէտից ևս նրանք չեն կարող յաղթել Գերմանիային։ Հաղորդագրութիւնը վերջանում է հանգստացուցիչ գաղտնութիւններով այն բանի առթիւ, որ համաձայնութեան պետութիւնները ձգտում են զրկել Գերմանիային կենսամթերքների ներմուծումից։ «Մեր ժողովուրդը,—ասւում է հաղորդագրութեան մէջ,—իր պէտքերը կրճատելով աջակցութիւն ցոյց կը տայ բանակին, իսկ բանակը կը կրճատի իր պահանջները, որպէս զի օրինակ տայ զոհողութիւններ անելու պատրաստակամութեան»։ Այս հաղորդագրութիւնը Վոլֆի գործակալութեան կողմից չէր ուղարկւած չէզոք երկիրների մամուլին։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

ԿՈՊԵՆՀԱԳԵՆ, 30 մարտի.— Բեռլինից ստացւած տեղեկութիւնների համաձայն, մարտի 25-ին այնտեղ ստորագրւել է ռումինական և գերմանական կառավարութիւնների մէջև մի պայմանագիր, որի համաձայն երկու կառավարութիւնները պարտաւորւում են թոյլատրել իրար հարկաւոր եղած մթերքների արտահանութիւնը՝ բացի պատերազմական կոնտրաբանդից. ընդ սմին արտահանութեան արտօնութիւն տալը կախում չպիտի ունենայ առանձին հիմքեր ներկայացնելուց։ Երկու երկիրներն էլ ... պարտաւորւում են թոյլատրել ապրանքի փոխադրութիւն ուրիշ երկիրներից։

ՄԱՄՈՒԼ

Ուսումնարանական հոգաբարձուների խորհրդակցութեան ժամանակ մինիստր Իգնատևը նկատողութիւն է անում հոգաբարձուներին, որ նրանք ճշտութեամբ չեն իրագործում մինիստրութեան կարգադրութիւնները։

Այդ առթիւ «Рѣчь»-ը գրում է.

Ի հարկէ մինիստրի այդ դիտողութիւնը ոչ մի կասկած չի յարուցանում։ Ընդհակառակը, որքան այդ միտքը անվիճելի է, այնքան աչքի զարնող է դառնում, որ մինիստրը ստիպւած է յիշեցնել հոգաբարձուներին, որ իրենք պիտի հսկեն ուսումնական գործի նորմալ ընթացքի վրայ։ Որքան տարրական է այդ նկատողութիւնը, այնքան նա ընդգծում է իշխանութեան անդիմադրելիօրէն աճող քայքայումը։ Ղեկավարների արագ փոփոխութիւնը, պաշտօնների նշանակման պատահականութիւնը, ազդում է տեղական ադմինիստրացիայի վրայ, որը և դադարում է հաշւի առնել կենտրոնի ցուցմունքները, համարելով իրեն աւելի կայուն դրութեան մէջ, քան նրանք, ովքեր հրահանգներ են տալիս։

Կոմս Իգնատևի վերաբերմամբ տեղական ադմինիստրացիայի վարմունքը զգալապէս սնուցւում է այն սիստեմատիկ հալածանքով, որով զբաղւում են աջակողմեանները և նրանց մամուլը։ Այս դէպքում վճռական նշանակութիւն ունի այն հանգամանքը, որ այդ «Земщина»-ն և «Голосъ Руси»-ն պաշտում են ...ական միջոցներով. ուրեմն այս թերթերի հալածանքը կառավարութեան անդամներից մէկի դէմ ստանում է ինչ որ օֆֆիցիօզ բնաւորութիւն։ Միւս կողմից այդ մարդիկ ոչ մի միջոցներից չեն զարշում և օգտագործում են, օրինակ, այն փաստը, որ մինիստրների նախագահը իր այցելութիւնների ժամանակ մի կողմ թողեց լուսաւորութեան մինիստրութիւնը. դրանից նրանք որոշ եզրակացութիւններ են անում։

Մինիստրութիւնը կարգադրել էր վերացնել քննութիւնները և միայն ծայրայեղ դէպքերում դիմել փորձերի։ Տեղական իշխանութիւնները ... գործը և փորձերը ... քննութիւն և պաշտօնական ... անում նրանց, որով և ...ող տպաւորութիւն թողեցին աշակերտների վրայ։ Մասնաւոր դըպրոցներում ներկայ են լինում շրջանային իշխանութեան ներկայացուցիչները, որոնց պարտականութիւնն է լոկ հսկել քննութիւնների կանոնաւոր ընթացքի վրայ։ Բայց նրանք սկսեցին իրենք քննել և վերագրել իրենց վճռական ձայն։ Մի խօսքով իրենց տեղ մարդիկ իրենց հասատամեն տեղ ... և արժանապէս ներ...ւում են կրթական գործի այն հասկացողութիւնից, որ ընդունել է վերջապէս մինիստրութիւնը։ Նրանք երեխաներին համարում են ինչ որ թշնամիներ և ոճրագործներ։

Կոմս Իգնատևը պէտք է երեան հանի կուռ կամք և յամառութիւն և պահանջէ շրջանային հոգաբարձուներից ճիշտ գործադրութիւն բոլոր տարրական կանոնների։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՎՀԱՏԵՑՈՒՑԻՑ Է*)

II

Մեծ քաղաք, մեծ փողոց, ռեկլամաՅուցանակներով հոյակապ խանութներ, շաղ, շաղ. Ներս մտէք մէկը այդ խանութներից. Նստած է տէրը՝ յագեաթ, տխրօրէն. մտերը ծուլ-ծուլ նստել են ուսին. կարմիր արիւնը ողողել է դէմքը և դէմքը կարմիր, պայծառ, ուղեղը գանգի մէջ ամփոփ, հասարակաց իր տեղն է բռնել. խիղճը մըսերի մէջ կորել, տալ է արել, իսկ հոգին՝ կոնտրոլից ազատ, խղճի կոնտրոլից—խաղում, հրճւում, թռչկոտում է նրա մարմնի մէջ։

Սարգը՝ ինքը։

Գործակատարները՝ աշխոյժ ու թեթևաշարժ—այս ու այն կողմ են վազում, ժպտում, քաղցրախօսում, այցելուների պահանջը ուրախութեամբ կատարում—ջենտլմէն, ջենտլմէն...

Ռուսայնը՝ ինքը։

Ու գալիս են ճանճերը, հա գալիս—ամբոխ, բթամիտ ճանճեր—գալիս են ու կոյրկուրան ընկնում ցանցը։ Սարգը ծծում է արիւնները ու դէն չպրտում ցամքած մարմինները, ու՝ աչքերը չռած նորերին սպասում։ Բայց ճանճերը չեն զգում—անմտեր ճանճեր—որովհետև «օրէնքը» թոյլ է տալիս այդպէս։ Ցուցանակը հոյակապ խանութի ճակատին կախած է, «օրէնքը» ինչպէս կարող է թոյլ չտալ։ Նա միշտ թոյլ է տալիս... իսկ հիմա պատերազմի ժամանակ է, ինչ կարող ես անել։ Սարգը ասում է.—«случай» է—իր բերանով է ասում—դու էս օր էլ, էս կաւի տարին, որ թանգ չծախենք, էլ ե՞րբ տարինք։

Իսկ կոչերը — ... գեղեցիկ կոչերը ցըրւում են, հա ցրւում։

Ու չկայ մի ձեռք, մի ուժեղ ձեռք և ոչ մի կամք հզօր ու վճռ, որ կամենայ ու զօրաւոր գայլերը, բորենիները, աղւէսներն ու առնէտները գիշակեր՝ յօշոտելուց, բզկտելուց։

Ու չկայ մի ձայն խրոխտ ու գիլ, որ ահ ազդի, սարսափ ձգի հոգիները վատերի, որ պատիժ տայ, հատուցը գայ ցինիկների, լիրբերի։

Մինչ կայ հաւատ, շատ մեծ հաւատ դէպի նրանց։

Իլլիւստրասիոն...

Թիֆլիսն է. Օրինաւոր և ապօրինի թալանչիները կողոպտել են հա կողոպտել եղած մթերքները պահելով արհեստականօրէն կրճատել են բռնեցել, նորից թալանել, նորից կողոպտել։ Շաքարի կրիզիս է, ու քաղաքը մի կտոր շաքար է ձեռք բերում և որպէս զի իր գլուխը ցաւի մէջ չգցի—մեծ հաւատով և անհուն սիրով իր շաքարը տալիս է մի քանի առանձնակ խանութների, անաճի մարդկանց, որ ծախեն ժողովրդին՝ նշանակւած սակագնով և այդ մասին անմիջապէս յայտարարում են մամուլի միջոցով Թիֆլիսի ազգաբնակութեանը, աւելացնելով միաժամանակ, որ շաքար չտալու, կամ թանգ ծախելու դէպքում իսկոյն յայտնի ոստիկանութեանը։

Ու ես էլ մի բնակիչ, հենց յայտարարութեան օրը ուզում եմ շաքար գնել, ու մտնում եմ Ի. Գ. Ակոպովի խանութը. «շաքար չկայ» ասում են, Հէպլիպեանների խանութը՝ դարձեալ չկայ։ Համոզւած եմ, որ սուտ են, պահել են։ Դիմում եմ մօտիկ կանգնած քաղաքապահին. «Я ничего не знаю», պատասխանում է։ Մտնում եմ Դանիէլեանների մօտ, Պուշկինեան փողոցի վրայ։

— Այ տղայ, գնա պաչալից մի գլուխ շաքար բեր,—կարգադրում է բարձրահասակը։

— Մի գնա, շաքար չկայ,— կարգադրում է ցածրահասակը—մի ժանդ, սաթոյէլի դէմքով, և մի աննման ցինիկ, որ յանդգնում է ասել. «Էս ա խանութը փակում ենք, ձվ ա շաքար տալիս» և առաջարկում է ուրիշ բաներ առնել։ Ի հարկէ խանութը չի փակւում երկար ժամանակ. ուրիշ ապրանքներ ծախում են, բայց շաքար չեն տալիս, թէև աղջէն յայտնի է որ «պապուլում» գլուխներով շաքար կայ։

Մտնում եմ Հալաբովի մէյդանի մօտ, Սեդրակ Առաքելեանի խանութը. հենց այդ րոպէին խանութից մէկը մի գլուխ ու կէս շաքար է տանում, Շաքար եմ խնդրում. առաջարկում են մի ֆունտ միայն։ Մասնաւնչում եմ գլխով շաքարը։ Ինձ ասում են. «Շատ մի խօսիր, թէ չէ կէս գրվանք տանք»։ Իսկ ինքը խոզկինը հեզնում է՝ «Սրան էրեւալ տղէն կլի զրկած պի»։ Դուրս եմ գալիս. դիմում եմ մօտիկ գտնւող թաղային վերահսկիչին, ասում է. «Обратитесь къ дежурному». Թէև չեմ կասկածում, որ հերթապահը ինքն էր։

Իջնում եմ Սալը — Արքունեանի մօտ։ Սա բացարձակ կերպով ուրանում է իր մօտ քաղաքային շաքար լինելու մասին։

Դիմում եմ Շէյթան բազար-Սադիխովին. սա էլ է ուրանում։ Բայց չէ որ համբերութիւնը զոհերի մէջ էլ վերջ ունի. ու ես յանդիմանում, բացատրում եմ պոլիցիայի, քաղաքային վարչութեան անունով—ի դէպ, որոնց երբեք էլ չեմ հաւատում։ Սպառնում եմ ռուսերէն—թէև թուրքերէն էլ պակաս չգիտեմ—շատ լաւ հասկանալով նրա ազգութիւնը. ուստի և ահա պ. Սադիխովը ռուսերէն չալթալ-բալթալով խոստովանում է իր մեղքը, և առաջարկում շաքար վերցնել որքան կը կամենամ։ Իմ հանած սուտ աղմուկից շտապեն են զգուշում և շաքար սպառում Սադիխովից։

Շուտով խոստովանութեան պատանիները բացւում է, դու մի սուտ խղճի Սադիխովը կարծել է, թէ ես վարչութեան «ակէյտ»-ներից եմ, ու որքան ափսոսանք է նկատւում խղճի յետագայ շարժութեան ու ձայնի մէջ, երբ պարզւում է, թէ ես մի հասարակ մահկանացու եմ, մի սովորական գնակաբար քաղաքացի։ Ինձ լաւ է, որ չիմացաւ, թէ մի ոք և է վարձատու եմ, թէ չէ խղճի մէջը իր արած յիմարութիւնից բոլորովին կը կոտրւէր։ Ինչ որ էր, արդէն ուշ էր—շաքարը գնաց...ծուռ ճանապարհով։

Սրանից յետոյ չմոռանանք մեր սիրելի մսագործներին—дասաքենին։ Որ քաղաքացին չի զզւել սրանց անսքից, սրանց ճղփած բերանից. երբեք մէկը սրանցից սակագնով միս գնած է. կատարեալ տէր ու տնօրէն ամբողջ քաղաքի։ Դաժան է իրենց գործը, դաժան են և իրենք. իրենց լեզուն աւելի սուր է ու սպանիչ, քան իրենց դանակը։ Սրանց համար իշխանութիւն, քաղաքային վարչութիւն գոյութիւն չունի. մի ոք և է սպառնալիք դրանց անունով և քեզ ծաղրի առարկայ կը շինեն—մի լաւ «կը շշպրեն» ու ճամբայ կը դնեն։ Սրանց մօտ միայն ինդիրն ու պաշտանքը ձեռք կը տայ։ Այս շարքում չմոռանանք իրենց պատւոր տեղը տալ նաև տնատէրերին։

Որ վարձւորը չի զգացել այդ տարրի թունաւոր ժանիքի ցաւը, մինչև իսկ իր հոգու խորքում։ Նրանց կամայականութիւնները սահման չունին. սահման չունին և վարձագները —գլուխը բարձր։ Բայց երբ ամիսներով քաշ ես գալիս փողոցները, հազար յայտարարութիւն կարդում, հազար տուն մտնում ու ամեն անգամ—իր տրեխ վրայ բըբըռող՝ այս փակիլ աէկնոջ կամ այն գիրուկ պարոնի բերանից ստիպւած ես լինում լսել՝ «ընտանիք, երեխաներ ունէք...» հարցը...տէր, ինչ չես զգում։

Այո, չէ որ աշխարհի երջանիկները միայն իրաւունք ունեն ընտանիք, երեխաներ ունենալու...

Օ՛, աշխարհի անիրաւութիւններից երես առած և անզգայ ու բթամիտ երջանիկներ, որ այն հասարակ ճշմարտութիւնն անգամ ըմբռնելու կարողութիւնը չունէք, թէ՝ արևի տակ ապրող բոլոր մարդիկ բնութիւնից ուղիղ նոյն պահանջներով են օժտւած, ինչ որ՝ դուք։

Այժմ խօսենք հացթուխների մասին։ Սրանց խնդրում են ալիւրավաճառներ, իսկ սրանք իրենց հերթին կողոպտում են ժողովրդին։ Սրանք, որ նոյն ժողովրդի ծոցից են ծնւած և ժողովրդի սուրբին խաւսն են պատակռում—«կազմակերպւել» են վերջին ժամանակներս և՝ քաղաքի «սրտացաւ» հայերի անճարակութեան վրայ փառփառ ծիծաղելով—կուժն ու կուլան դարձեալ խեղճ ժողովրդի գլխին են կոտրում։ Ամեն անգամ, երբ կամենում են իրենց ընչաքաղցութեանը որոշ չափով գոհացում տալ—նախ՝ դիմում են պատշաճաւոր տեղը՝ հացի սակագինը բարձրացնելու և ապա անմիջապէս գործադուլ անում, շատ յիմար կերպով պատճառաբանելով թէ ալիւր չը կայ, մինչդեռ թաքցրած ալիւրի պահեստներ են ունենում։ Մի քանի օր ժողովրդին չարչարելուց յետոյ միայն, երբ սակագինը աւելացած է լինում—սկսում են թխել։

Կողոպտում են և երկաթուղու ծառայողները—առաջինից մինչև յետինը։ Մասնաւորապէս դրանց համար առատ է հունձը այս տարի։ Կաշառքը գարնան հեղեղի պէս է հոսում դէպի նրանց անյատակ գրպանները, որի հետևանքով դարձեալ, ժողովրդի սարրին խաւերն են, որ տուժում են սաստիկ։

Թանգ ապրանքների վրայ աւելանում են և այդ կաշառքները և անասելի գներով ամեն ինչ՝ հրամցնում խեղճ սպառողներին։

Մի խօսքով կողոպտում են բոլորը, բոլորը, մինչև իսկ մեր ինեալիզեներ բժիշկներ կողոպտում են։ Սոսկալի է այժմ նրանց հետ գործ ունենալը։ Նրանց ոչ միայն վճարն է թանգացել, թանգացել են և իրենք. հազար մունաթով, աղաչանք-պաղատանքով է, որ կարող ես նրանց հիւանդի մօտ տանել։ Դեռ կան այնպիսիները, որ ուժեղ протекція ի միջոցով միայն կարող ես տեղից շարժել։ Եւ ինչու այդպէս չանեն, պահանջը՝ մեծ, ապրանքը՝ քիչ—բնական է, չէ։ Սրանց ժպիտն էլ է փախել—կատարեալ դաստա։

Եւ այդպէս կողոպտում են բոլորը։

Հայրենասիրական և մարդասիրական կոչեր ցրւում են ամենուրեք, իշխանութիւնները սպառնում են հա սպառնում, մինչդեռ մարդակերները իրենց զոհերի արեան մէջ դունչերը թաթախած՝ յօշոտում են, հա յօշոտում ու երբէք, երբէք չեն կշտանում։ Վագրերը, գայլերը, բորենիները... կշտանում են, մարդակերները չեն կշտանում։

Ու այսօր էլ՝ հազար հազար տարիներից յետոյ—քաղաքներով դարու խաւարուտէ յոյսով և քաղաքակրթութեան պատարանքներից յուսախաբ—սեւեռել ենք մեր անզօր հայեացքները մշուշապատ հեռու հեռուները յառելու՝ մարդկութեան այն գեղեցիկ օրւայ համար, երբ այլևս իրար չպէտք է յօշոտեն—մեր նորանոր յոյսերը անյայտ ու մութ ապագաների հետ կապելու։

Բայց, ախ, այդ օրւայ համար դեռ որքան արիւն ու արցունք է հարկաւոր...

Ո՛հ, ինչ վհատեցուցիչ է...

Մ. Այունց

*) Տես «Հորիզոն» № 70.

ԳԱՂԹԱԿԱՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

Կարսի կոմենդանտը կամենալով գաղթական տղամարդկանց աշխատեցնել բերդի վրայ, այդ մասին հաղորդել է գաղթ. գործի գլխաւոր լիազօր գեներալ Թամամշևին հետևեալ պայմանները։ Հասարակ բանւորներին 10 ժամւայ աշխատավարձ է տրւում 1 ռ. 35 կ., վարպետներին 2 ռ., վարպետի օգնականներին—1 ռ. 30 կ., սահմանւած աշխատանքի ժամերից դուրս աշխատավարձը կրկնապատկւում է, բացի այդ իւրաքանչիւրին տրւում է 50 կ. ուտելիքի փող։

✦ Հիւսիսային Ամերիկայի Միացեալ Նահանգների Թիֆլիսի հիւպատոսի կարգադրութեան համաձայն, Բագւի գաղթականներին օգնող կոմիտէի անունով ուղարկւած է 2000 ֆունտ թէյ և 360 մի-մի փթանոց նաւթի թիթեղեայ ամաններ, որ նւիրաբերել է հայ և ասորի փախըստականներին օգնող Ամերիկայի կոմիտէն։ Այդ նւէրները կը բաժանեն գաղթականներին Զատկից առաջ։

ԼՐԱՏՈՒ

ԹԻՖԼԻՍ

Նորին Կայսերական Մեծութիւն Թագուհի Կայսրուհին Թիֆլիսի եկեղեցի պահեստը, 1915 թ. վերջից մինչև հիմա Կովկասեան զօրքերի համար ուղարկել է 140,000 կտոր ճերմակեղէն, գուլպաներ և ուրիշ հարկաւոր իրեր. բացի այդ ուղարկւած են 50,000 վիրակապներ և այլն։

✦ Երեկ, ապրիլի 1-ին, տեղի ունեցաւ աքսկիներով ժողովարարութիւն յօգուտ Կովկասեան բանակին, պատերազմական ... առթիւ նւէրներ և զանազան անհրաժեշտ իրեր գնելու համար։

✦ Հասարակական ակումբի Տնտեսագիտական սեկցիան Մաքսիմ Կովալևսկու մահւան առթիւ հետևեալ հեռագիրն է ուղարկել Պետրոգրադ՝ պրոֆեսոր Ղամբարեանի անունով.

«Մաքսիմ Կովալևսկու մահւան գոյժը խորապէս ցնցեց մեր սրտերը։ Հեռացաւ կեանքից Ռուսաստանի լաւագոյն զաւակներից մէկը, ռուս ինտելիգենցիայի բարձր իդէալների խրոխտ ու անխոնջ գործակիցը։ Հեռացաւ մեծ գիտնականը—ռուսական ազատ դպրոցի հսկայ պաշտպանը, որը իր կարող ուսերի վրայ տանում էր շինարար գործը։ Թող նրա պայծառ դէմքը աղբիւր լինի յանուն հայրենիքի պայծառ ապագայի և յանուն մարդկութեան»։

✦ Չորեքշաբթի, մարտի 30-ին, երեկոյեան, վախճանւեց նախկին քաղաքագլուխ, Նորին Կայսերական Մեծութեան կամերհեր իշխան Ն. Վ. Արղութեան-Երկայնաբազուկը։ Քաղ. վարչութիւնը, մարտի 31-ի արտակարգ նիստում որոշել է՝ հանգուցեալի դագաղի վրայ քաղաքի կողմից դնել մի արծաթեայ պսակ, ամբողջ կազմով ներկայ լինել հոգեհանգստին և թաղման, ցաւակցութիւն յայտնել հանգուցեալի ընտանիքին, դումայի դահլիճում հոգեհանգիստ կատարել տալ, քաղաք. տարրական դպրոցներից մէկը կոչել հանգուցեալի անունով և նրա մահւան մասին զեկուցանել դումային։

✦ Երեկ, ապրիլի 1-ին, № 4 պատուար գնացքով «Թիֆլիս» կայարանը հասան երկու բիւրդ գերի խաներ, որոնք շուտով ուղարկւելու են Տաճկաստանի նահանգը։

✦ Այսօր, երեկոյեան ժամը 8-ին, Հասարակական Ակումբի նախաձեռնութեամբ, կանանց բարձրագոյն դասընթացքների շէնքի դահլիճում տեղի կունենայ նոյն Ակումբի անդամների և թեկնածուների ընտրութիւնները և զեկուցում կը կարդացւի Մոսկւայի IV համագումարի մասին։

✦ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը դիմել է ուրիշ քաղաք. վարչութիւններին և հարցրել է այնտեղի կենսամթերքների գների մասին և ստացել է հետևեալ պատասխանը։ Ներկայումս Բաղւում հացի ֆունտը արժէ 7 կ., շաքարինը՝ 21 կ., Վլադիկաւկազում հացի ֆունտը վաճառւում է $6\frac{1}{2}$ կ. և շաքարինը՝ $23\frac{1}{2}$ կոպ.։

✦ Ապրիլի 15-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին, պրոֆեսոր Ա. Ս. Մանէէլովը, Արտիստական ընկերութեան դահլիճում կը կարդայ մի դասախօսութիւն հետևեալ նիւթի մասին. «Պատերազմի հետ կապ ունեցող Ռուսաստանի տնտեսական խնդրը»։ Դասախօսութեան ամբողջ զուտ արդիւնքը յատկացւելու է Կովկասեան բանակի համար նւէրներ գնելու։

✦ Վերջին շաբաթները, ինչպէս միւս կենսամթերքների, այնպէս էլ լուցկիի գինը կամաց կամաց բարձրացել է, այսպէս օրինակ, սրանից երկու-երեք շաբաթ առաջ լուցկիի մի փաթեթը արժէր 20—25 կ., յետոյ բարձրացաւ 30—35 կոպէկի, այժմ ծախւում է 45—50 կ.։ Նոյնը կարելի է ասել գետնախնձորի և հաւկիթի վերաբերեալ։

✦ Թիֆլիսի դատաստանական պալատի դատախազ պետական խորհրդական Կիսելևսկին, որ ծառայութեան գործերով գնացել էր Գանձակի նահանգ՝ վերադարձաւ։

✦ Թիֆլիսի դատաստանական պալատի քրէական սեսսիան մեկնեց Քութայիս և Բաթում, որի նիստերը նշանակւած են ապրիլի 1-ից մինչև նոյն ամսի 6-ը։

✦ Ապրիլի 1-ին Թիֆլիսի բարակներն են մտել հիւանդներ սկարլատինայով—3, առողջացել են սկարլատինայից—3, դիֆտերիտից—3, բծաւոր տիֆից—1, մեռել են. սկարլատինայով—1, բծաւոր տիֆով—2, մնում են հիւանդներ. սկարլատինայով — 135, դիֆտերիտով—11, բծաւոր տիֆով—104, որովայնային տիֆով—7, կրկնւող տիֆով—1, դեզինտերիայով—1, խոլերայով—1, խառն—3։

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԶԱՔԱԹԱԼԱ. — Տեղիս պետական բարձր տարրական դպրոցի տեսուչ պ. Ս. Ս. Գրիճեւիչի նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցաւ բոլոր հայ և պետական դպրոցների ուսուցիչների ընդհանուր ժողով։ Ժողովը խանդավառութեամբ ընդունեց միօրեան գործունէութեան առաջարկը և որոշեց ունենալ ամեն շաբաթ պարբերական ձրի դասախօսութիւններ, հայերէն, ռուսերէն և թուրքերէն լեզուներով, կազմակերպել ներկայացումներ, երեկոյթներ, գրօսանքներ, ժողովարարութիւններ, բաց անել գրադարան-ընթերցարան և կիրակնօրեայ դպրոցներ։ Այդ ամենը ղեկավարելու և ընթացք տալու համար ընտրեց 5 հոգուց բաղկացած մի մարմին, որի մէջ մտան ամեն մի դպրոցից մի հոգի։ Աւօ

ԵԿԱՏԵՐԻՆՈԴԱՐ.—Բաթումում ...րապետիզուհիների Հայրենակցական միութեան կոչը արձագանք գտաւ այստեղ։ Մարտի 20-ին հանգանակութեան անցնելու նպատակով 9 հոգուց բաղկացած մի մարմին ընտրեց, որը

digitised by A.R.A.R.@

իր հերթին գիւղական շրջանների համար տեղացի պլանտատորներից մասնախմբեր ընտրեց։

Լիայոյս ենք, որ տրապիզոնցին և ծովափնեայ վայրերի տաճկահայը, իրենց սրտի մօտ ընդունելով հայրենակիցների ու մերձաւորների օգնութեան վսեմ գործը, չեն զլանայ աւելի խոշոր զոհաբերութիւններ անել։

Տեղիս Տրապ. Հայ Կանանց միութիւնն էլ անկասկած կը լայնացնէ իր գործունէութեան ասպարէզը, իր հայրենակիցների օգտին։ Թող չմոռանան մեր կանայք, որ որբիկները մայրական խնամքի ու հոգացողութեան են կարօտ։

Գ. ԳԱՆՁԵՃԵԱՆ

ՍՈՒԼՏԱ (Ախալք. գաւառ).—Մարտի 15-ին Ջաւախքում սկսեց վար ու ցանքը. շատերը զուրկ են սերմացուից, ոմանք լծկան եզներից և աշխատող ձեռքերից։ Հացի գինը օրէցօր բարձրանում է. գարու սոմարը (16 փ.) ծախւում է 30 ռուբլով, ցորենինը 50 ռուբլով, Ռուսաստանի ալիւրի կարիքը անչափ մեծ է մեր գիւղերում, չի ճարւում։ Սուլտացու այս դժբախտ ու հոգսի օրերում հարեան Տաշեչ գիւղացի Շմաւոն Սանդրոեան իր հետ վերցրած դատաստանական պրիստաւը՝ եկել է գիւղումս և իր կառաբողական թերթերի փողերն է հաւաքում ինչ որ «Եաղիկ» կոչուած տրոտատեղու աթիւ ծագած վէճերի հետեւանքով։

Գիւղիս ծխական դպրոցի սանները, այժմեանից թողնում են դպրոցը և գնում գիւղական աշխատանքներին մասնակցելու։ Մեր դպրոցում պարապմունքները ուսումնական տարում տեւում են 5—6 ամիս։

Ա. բ. Բ.

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Պրոֆեսոր Վինոգրադովը դասախօսութիւն է կարդացել անգլիացիների տրամադրութեան մասին։

Դասախօսի ասելով, անգլիացիների համար պարզ էր, որ նրանք պիտի մասնակցէին պատերազմին, եթէ նոյն իսկ տեղի չունենար Բելգիայի չէզոքութեան խախտումը։ Սակայն սկզբում Անգլիան պահանջում էր լոկ Բելգիայի վերականգնումը։

Սակայն հետզհետէ անգլիացիք առաջ մղեցին նոր պահանջներ. ֆրանսիական հողերի վերադարձը, Սերբիայի վերականգնումը և մանր ազգերի իրաւունքների պաշտպանութիւնը։ Վերջին պահանջը առաջ է մղւում առանձին յամառութեամբ։

Բնորոշ է, ասում է դասախօսը, որ Անգլիայի ներկայացուցիչները երբեք չեն յիշատակել այն պահանջները, որ դնում են միւս դաշնակիցները։ Խօսք չի եղել Էլզաս-Լոտարինգեան Ֆրանսիային, կամ Տրիեստ-Տրենտոյը—Իտալիային և վերջապէս Նեղուցներն ու լեհական երկիրները Ռուսաստանին տալու մասին։ Դա, Վինոգրադովի կարծիքով, չի նշանակում, որ Անգլիան հրաժարւում է պաշտպանել այդ պահանջները։ Դա նշանակում է, Անգլիայի օֆֆիցիալ ներկայացուցիչների կարծիքով, որ այդ հարցերում վճռական ձայնը իրենց չի պատկանում։

Այս տեսակէտը ճշմարիտ է մանաւանդ Նեղուցների հարցի վերաբերմամբ։ Անգլիացիք միաձայն չեն պատասխանում այդ հարցին։ Բայց կարելի է այժմ արձանագրել կարծիքների խոշոր փոփոխութիւն Անգլիայում։ Անգլիացիք հասկացել են, որ Ռուսաստանի համար կենսական պահանջ է ազատ ճանապարհը դէպի ծովերը։ Միւս կողմից, նրանք համոզուել են, որ Ռուսաստանի մուտքը Բոսֆոր չի կարող այլեւս վտանգաւոր լինել Անգլիայի համար։ Մինչև անգամ, եթէ Ռուսաստանը դուրս էլ գայ դէպի Միջերկրական ծովը, դարձեալ նա չի դառնայ Անգլիայի հետ մրցող ծովային պետութիւն։ Ընդհակառակը, Նեղուցները ստանալով, Ռուսաստանը կը դադարի ձգտել դէպի Հնդկաստան։ Վերջապէս անգլիացիք տեսան այս պատերազմի փորձից, որ Բալկանեան պետութիւնները չեն դառնայ Ռուսաստանի վասալները։

Իբրեւ նոր դասաւորութիւնը Միջնաւոր Արեւելքում միայն մի տեսակէտից է վտանգաւոր համարւում Անգլիայում։ Մտահոգութիւն է պատճառում մուսուլման աշխարհի տրամադրութիւնը, որի մէջ նկատւեց որոշ փոփոխութիւն Թիւրքիայի դէմ մղւող պատերազմի պատճառով։

Ամենաառաջնակարգ տեղը հաշտութեան պայմանների մէջ բռնում է մանր ազգերի հարցը։ Սրանց կազմակերպման և պաշտպանութեան մէջ է տեսնում Անգլիան արդարացի հաշտութեան ապահովութիւնը և Գերմանիայի ախորժակների սահմանափակումը։ Այդ տեսակէտից առաջ պիտի գայ Աւստրիայի խնդիրը, քանի որ Աւստրիան մի կամուրջ է Գերմանիայի համար դէպի Բալկանները և դէպի Ասիա։ Անգլիական հասարակութեան մեծամասնութիւնը գտնում է անհրաժեշտ ինքնուրոյն Լեհաստանի ստեղծումը։ Ինքնուրոյն Լեհաստան, Վինոգրադովի կարծիքով, չի նշանակում անկախ Լեհաստան։ Անկախ Լեհաստանը պիտի նեցուկ որոնի կամ Ռուսաստանում կամ Գերմանիայում։ Եւ այն ժամանակ, տայ Աստուած, որ այդ նեցուկը նա փնտրի Ռուսաստանում։

ԹՈՒՐՔԱՑ ԿԵԱՆՔ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Այրկ-Սkoqə»-ից.— Մահմեդ. Բարեգ. ընկ. լիազօր դոկտ. Սուլթանովը շուտով Թիֆլիս կը գայ խորհրդակցելու Կարսից Խոյի լիազօրի առաջարկի մասին՝ Էրզրումում մահմեդականների հիւանդանոց բանալու համար։

«Ноgqnuq»-ից.— Ռազմաճակատում ձերբակալուել է Իրկուտսկի շրջանից թիւրք զինուորների կրօնական պէտքերի համար ուղարկուած մոլլա Արզիւլբաշիտովը։ Թերթի ասելով, ձերբակալութիւնը կատարուած է Իրկուտսկի գաղտնի ոստիկանութեան ցուցմունքով։ Մեղադրւում է իբր անդամ մի գաղտնի կոմիտէի, որ կազմակերպել է թիւրք գերիներին փախցնելու նպատակով։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՃԿԱՍՏԱՆԻ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բիթլիսի գրաւումով ռուսները գտնւում են Բաղդադի ռազմագծի հետ հաղորդակցութեան մտնելու ամենահեշտ ճանապարհի վրայ։ Միւս կողմից, Պարսկաստանից եւ դիմելով նոյն ուղղութեամբ, Միջագետքը ենթարկւում է ռուս և անգլիացի զօրքի միացման լուրջ սպառնալիքին։ Տրապիզոնի առաջիկայ գրաւումը Թիւրքիային կը զրկէ Սև-ծովում նաւային հաղորդակցութիւնից։ Եգիպտոսի գրաւման հեռապատկերը ջուրն ընկաւ։ Պէտք է մտածել կայսրութիւնը փրկելու մասին, և Պոլսում դարձեալ սկսել են անձկութեան օրերը։

Գահիրէի «Մոկատտամ» արաբերէն թերթը հաղորդում է, որ Թալէաթ բէյը «Միութիւն և Առաջադիմութիւն» կուսակցութեան համաձայնութեամբ երկու անգամ նախաձեռնութիւն է ստանձնել անջատ հաշտութիւն կայացնելու դաշնակիցների հետ։ Կարծւում է, որ Էնւէր փաշայի և գերմանացիների ազդեցութիւնը տկարանում է Պոլսում և կրկին խօսւում է զանազան յեղափոխական շարժումների մասին, որոնք ձգտում են Թիւրքիան մերձեցնել դաշնակիցներին։ Առ այժմ չէ կարելի ճշտել այս լուրերի ստուգութիւնը։ Միայն թէ, եթէ նոյն իսկ Թիւրքերին իրենց հետ կապած պահելու համար գերմանացիների ջանքերն այլեւս անզօր լինեն, այն սկզբունքները, որոնց պաշտպանութեան համար ենք կռւում, դարձեալ պահանջում են Թիւրք միապետութեան անկումը։

Պոլսի տէրերը, ճնշողներն ու հարստահարիչները իրենց լուծի տակ գտնւող ազգութիւնների, հինգ դարերի նրանց սարսափները պսակեցին մի միլիոն հայերի կոտորածով ու երիտասարդ հելլէնուհիների վաճառումով՝ ասիացի փաշաների հարէմները զարդարելու համար։ Թիւրքական կայսրութիւնը, այս կոնգլոմերատը տարկացած ժողովուրդների, պէտք է ջնջել աշխարհագրական այս պատերազմի հետ, և անջատ հաշտութեան իր առաջարկները չեն կարողանալու փոխել նրա ճակատագիրը։ Աւստրո-Հունգարիայի, ազգութիւնների այս երկրորդ արհեստական խմբաւորութեան, Թիւրքիայի նման վիճակուած է անհետանալ, որովհետև ժողովուրդներ ազատագրման վրայ է, որ պէտք է հիմնել ապագայ խաղաղութիւնը։

Ռուսական առաջխաղացութիւնը հիմքից սասանեցնում է թիւրքերի տիրապետութիւնն Ասիայում։ Երիտասարդ-թիւրքերը յարմար դատեցին նետուել մի արկածախնդրութեան մէջ, որ նրանց տարանջատում է դէպի անդունդ։ Հիմա արդէն շատ ուշ է կասեցնելու համար գահավէժ գլորւող քարը։ («Le Temps»)

—

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԸ

Լորդ Դերբին հետեւեալ յայտարարութիւններն է արել «Giornale d'Italia»-ի թղթակցին, որ այցելել էր անգլիական ռազմաճակատը Ֆրանսիայում։

«Մեր կամաւորական բանակը կազմւեց և ուժեղացաւ հայրենասիրական խանդավառութեամբ՝ այն րոպէին, երբ Գերմանիայի յաղթանակները ըմպանական բնոյթ էին ստանում ամբողջ աշխարհի համար։ Նկատի ունեցէք, որ դա իրականացել է մի երկրում, որ իր աւանդութիւններով զգացումով ու շահերով մերժում էր զինուորական մի ուժեղ կազմակերպութիւն ունենալու գաղափարը։ Սկզբում 250,000-անոց մի բանակ ունէինք, որ սակայն կարողացաւ Ֆրանսիայում իրեն յանձնուած հողամասում կասեցնել գերմանական գրոհը։ Կամաւորութիւնը տուել է ամսական 100,000 հոգուց աւելի։ Վելլինգտոնը յաղթեց 50,000 զօրքով, Տրանսւաալի պատերազմում ունէինք 400,000 հոգուց պակաս։ Իսկ հիմա մեր զինուորական հսկայական կազմակերպութիւնը համապատասխանում է Ներկայ պատմական ճգնաժամի լրջութեան։ Ներկայ տարւայ վերջում Անգլիան կունենայ աշխարհի ամենամեծ բանակներից մէկը, որի թիւը կանցնի 4 միլիոնից։ Ամբողջ աշխարհը պէտք է իմանայ, որ մենք չենք ընկրկի կռւից, մինչև չտանենք վերջնական յաղթանակը»։

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Գեներալ Եանուշկևիչը «Нов. Вр.»-ի մէջ հերքում է պատգամաւոր Պապաջանեանի Պետական Դումայում արած այն յայտարարութիւնը, թէ հայերի վերաբերմամբ անկանոն գործողութիւններ են եղել։

— Սեւաստոպոլից հաւաստի աղբիւրից հաղորդում են, որ Սեւծովի ռուսաց նաւատորմղի եռանդուն գործողութիւնների շնորհիւ Թիւրքիան պատերազմի ընթացքում կորցրել է իր բոլոր, նմանապէս և գերմանական ու աւստրիական առեւտրական նաւերը, ընդհանուր թւով մօտ 70 հատ, չհաշուած անթիւ առագաստանաւերը, որոնք նոյնպէս կործանուած են։ Նաւերի պակասութեան պատճառով Թիւրքիան գրաւել է Պոլսում գտնուած դանիական բոլոր շոգենաւերը, պարտաւորւելով վճարել նրանց արժէքը։

— Հռոմից հաղորդում են, որ «Գեօբեն» յածանաւի սպաները բանկետ էին սարքել Պոլիս այցելած գեն. Մակենզենի պատւին։ «Գեօբեն»-ի նորոգման վրայ շտապով աշխատում են 300 բանւոր գերմանական ինժեների ղեկավարութեամբ։ Գերմանացիները յոյս ունին, որ յածանաւը պատրաստ կը լինի ծովը դուրս գալու ապրիլի վերջը։

— Թերթերը կարծում են, որ գերմանացիները «Պորտուգալ» հիւանդանոցային նաւը խորտակել են այն դիտաւորութեամբ, որպէսզի դժւարացնեն Թիւրքիայի անջատ հաշտութեան կնքումը դաշնակիցների հետ։

— «Рус. Вѣд.»-ին Պարիզից հաղորդում են, որ 11 չէզոք պետութիւններ վճռել են միութիւն կազմել պաշտպանելու համար իրենց իրաւունքները, որպէսզի խուսափեն Բելգիայի և Լիւքսեմբուրգի վիճակից։ Միութեան կենտրոնական կոմիտէի տեղը լինելու է Պարիզը։

— Հաղորդում են, որ Բերլին է գնացել արեւելեան ճակատի գերմանական բանակի գլխաւոր հրամանատարը և յայտարարել, թէ հաշտութիւնն անպայման պիտի գլուխ բերել այս ամառը, որովհետև բանակը չի կարող դիմանալ մինչև աշուն։

— Բուխարեստից հաղորդում են, որ Սոֆիա են գնացել գերմանական պրինցներ Աւգուստ-Վիլհելմ և Կարլ-Էդուարդ, որոնք ընդունուել են Ֆերդինանդ թագաւորի կողմից և ապա մեկնել են Մակեդոնիա, ուր դիտել են զօրքերը։

— Կոպենհագենից հեռագրում են, որ Հոլլանդիան շտապով ամրացնում է Ֆլիսինգենը։ Ներկայումս այդ բերդը բաւականաչափ ամրացուած է և զինուած ծանր թնդանօթներով։ Հոլլանդական ամբողջ բանակը, թւով 350,000 հոգի, արդէն գտնւում է զէնքի տակ։

Խմբագիր՝ Ս. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ ԲԻՒՐՈ»-Ի ԿՈՂՄԻՑ

ՓՆՏՐՒՈՒՄ ԵՆ

ՎԱՆ Պօղոս Խաչիկեան (մէյխանաչի) 15 և աւելի տարի առաջ է եկել Կովկաս։ Ընդհանրապէս Բագու է գտնուել։ Վերջին երկու տարիները նրանից ոչ մի լուր չի եղել։ Փնտրողը նրա քոյրն է—Անթառամ (Նուբար) Մուրադեան։ Խնդրում ենք տեղն ու հասցէն իմացողներից, որ բարի լինեն յայտնել։

ՄԱՆԱԶԿԵՐՏ Րիւսթամ կէաուկցի, Մկրտիչ 40 տարեկ, իր կինը՝ Գիւլիզար և 3 տղաները—Աբրահամ, Գասպար և Նազիկ, յետոյ, Աղուբ՝ 50 տարեկ։ Փնտրողը՝ Մովսէս Սահակեան։

ԲՈՒԼԱՆՈՒԽ Գեարոլ գիւղից, Մուշեղ Գէորգեանը փնտրում է իր մայրը—Թէզօ 50 տարեկ, կինը—Խաղալ, տղան և աղջիկը—Բիրոբ և Գիրսօ, հօրեղբօր հարսը—Գիւլիզարն իր տղաներով և հօրեղբօր տղաները—Կոքաւ և Մուրադ։

Հօրմուզ գիւղից, Յովսէփ Եղոյեանի կինն ու եղբայրները—Անդրէաս, Այվազ, Յովակիմ, հօրեղբօր տղաները—Բարսեղ, Կարապետ, Յարութիւն, Միսաք են։ Փնտրողը Յովսէփ Եղոյեանն իսկ է։

ԲԱԲԵՐԴ Բիւր գիւղից, Արշակ Միկրոն Ղաֆիրեան, որ տաճկական զինւոր էր՝ գերի է ընկել, իբր թէ։ Տեղն ու հասցէն իմացնել։

ԹԻՄԱՐ Ամկու-բերդ գիւղից, Ղազար Աւետիսեանը, որ այժմ գերի է Բերեզովկայում՝ փնտրում է իր ընտանիքի անդամները։

ՎԱՆ Կուռուպաշ գիւղից, Թովմաս Մաղաքեանի և Ղազար Ռէս-Յովհաննիսեանի ընտանիքի անդամները։ Փնտրողը (վերին)։

ՈՐԲԵՐԸ

ՎԱՆ Կղզաղցի Մարթա Տէր-Գրիգորեան 10 տարեկ, մեծ գաղթին Էջմիածնում որբ գրուած։

ՄՈՒՇ Վարդենիս գիւղից, Ֆինգօ Վարդանեանը իր 4 տարեկ Սաթենիկը, գաղթին, Բենգի-Մահուի եղբօրին, յանձնել է կամաւորներին, որոնք նրան պիտի հասցնէին Իգդիր։

ԲՈՒԼԱՆՈՒԽ Համզաշեխ գիւղից Եղիշէ Հայկեան (Ներսիսեան) 10 տարեկ, գաղթին ճամբին է կորսուել։ Փնտրողը հայրն է։

ՎԱՆ Շահբաղի գիւղից Գրոբիոն 16, Կիրակոս 14 տարեկ Օհաննէսեանները։ Փնտրողը՝ շահբաղեցի Օհաննէս Կիրակոսեանն (Միրզոյեան) է։

ՎԱՆ Հայկավանքցի Արծրուն Յովհաննիսեան (Միրզոյեան) 15 տարեկ։ Փնտրողը՝ (վերին)։

ՎԱՆ Լուսնթագ Աբրահամեան 8 տարեկ։ Փնտրողը իր մայրն է—Մարիամ։

ՎԱՆ Սիրանոյշ 11 և Ժենիա 5 տարեկ Բաշգալանդեան քոյրերը, Էջմիածնի որբերի հետ՝ որպէս թէ Բագու փոխադրուած։ Փնտրողը նրանց եղբայրն է—Գաբրիէլ Մահտ. Կարապետեան։

Այս բոլորի համար պէտք է յայտնել. Թիֆլիս, Բեբութովսկայա, № 30, «Տեղեկատու Բիւրօ»։ 375 1—1

ՆՈՐ ՅՈՅՍ, ՆՈՐ ԿԵԱՆՔ
— ՆՈՐ ՈՅԺ —
ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ ՏԱՆՋԱՆՔՆԵՐ

Ջղայնութիւնը, ջղային թուլութիւնը, ընդհանուր թուլութիւնը և սեռական թուլութիւնը առաջանում են միմիայն գլխի և մէջքի անկանոն և թոյլ գործողութիւնից։

Այդ անկանոնութիւնը կարող է լինել ժառանգական, կամ առաջ է գալիս, երբ կեանքը պահանջում է մարդուց մեծ, ծանր աշխատանք՝ նիւթական պակասութիւնների ժամանակ, կամ երբ մարդուն քայքայում են հազարաւոր վշտեր, մտածմունքներ, կարիք և կամ երբ նա հիւանդ է վարակիչ կամ ծանր հիւանդութիւններով, ինչպէս օրինակ սիֆիլիս, տրիպեր, թոքախտ, մտաւոր փորձապրութիւն և այլն, որոնք ի վերջոյ դարձնում են նեւրաստենիկ։

Նեւրաստենիայի և ջղայնութեան նշանները. 1. առաւօտ տեղից վեր կենալիս զգում էք յոգնածութիւն, աչքերի մթագնութիւն, ընդհանուր մարմնային թուլութիւն, դառնում էք ջղային, բարկացկոտ, ձեր յիշողութիւնը թուլանում է, տանջւում էք անքնութիւնից, սկսում էք միայնակութիւն, զգում էք երբեմն ողնաշարի և մէջքի ցաւ, գլխի պտոյտ, ձեր մտաւոր և ֆիզիքական ույժը և առողջութիւնը կամաց կամաց քայքայւում են, որոշ շարժումների ժամանակ սիրտը անկանոն է բաբախում, ախորժակ չունէք և այլն և այլն։

Մարդիկ յաճախ ուշադրութիւն չեն դարձնում այդ երեւոյթների վրայ, բայց յետոյ արդէն ուշ է լինում... Սկզբից և եթ պէտք է բժշկել, ամրացնել մարմինը, պէտք է ուղեղից պակասած ֆոսֆորը լրացնել առանց որի ուղեղը և ջիղերը չեն գործում.

Ֆոսֆորը աւելացնում է մարդու մէջ աշխատանքի էներգիա, եռանդ, երիտասարդութիւն։

Պարիզի յայտնի բժիշկ Պիէզին երկար աշխատանքից և փորձերից յետոյ աջողել է պատրաստել միակ դեղը, որը պարունակում է իր մէջ մեծ քանակութեամբ ֆոսֆոր. այդ դեղը կոչւում էր Սախմուլոլ, որը վերականգնում է կորցրած երիտասարդութիւնը, առողջութիւնը և ընդհանուր ջղայնութիւնը և թուլութիւնը. արտասահմանի և Ռուսաստանի յայտնի պրոֆեսորները, բժիշկները և հիւանդները տուել են իրենց գովասանքը և շնորհակալութիւնը և այժմ զանազան սանատորիաներում և հիւանդանոցներում բժշկում են հիւանդներին Պարիզի յայտնի բժիշկ Պիէզի հանճարեղ գիւտով՝ Սախմուլոլով... Ահա ինչ են գրում Սախմուլոլի բժշկութեան մասին բժիշկները.

Մեծարգոյ պարոն.

Մի ամսի չափ ուղևորելով արտասահման՝ իմ հիւանդներին թողնում եմ լի յոյսով, որ նրանց ջղայնութիւնն ամբողջովին կը բժշկի Սախմուլոլով։

Եկատերինոսլաւ, կին-բժիշկ Դեմբովսկայա։

Մեծարգոյ պարոն.

Ձեր ուղարկած մի տուփ Սախմուլոլը գործածեց մի ջղային հիւանդ, որ ունէր սաստիկ մաղասային թառանթի անչափ զգայնութիւն, գերարտաթորումն և սրտի անկախ բաբախումն։

Իսկական Սախմուլոլը Պատրաստւում է Ֆրանսիայում (Պարիզում), ամեն մի արկղը ունի գործարանի դրոշմը՝ Institut «D-r Calvet Paris». Մի տուփը բաւական է, որ դուք զգաք ձեր նոր ուժերի գործողութիւնը և դուք կը ստանաք ձեր ուզած եռանդը և առողջութիւնը. դեղերի հետ ուղարկւում է բոլոր երրորդական և Ռուսաստանի պրոֆեսորների, բժիշկների, հիւանդների գովասանքները և շնորհակալական նամակներ։

Պատւէրները, փողը և նամակները ուղարկել 1) Тифлисское отдѣленіе Института доктора Кальве, Тифлисъ, Эриванск. площ. Пушкинская 3, верхній этажъ ... (Խնդրեմ հասցէն գրել լրիւ, ինչպէս որ ... րէն գրուած է)։ Մէկ տուփը արժէ 7 ... ճանապարհածախսով և վերադիր-վճարով ... կոպ. աւելի արժէ։ Ով ուղարկի 7 ... առաջուց լրիւ ճանապարհածախս չի վճար... րում, իսկ 4 տուփը արժէ 25 ռ.

Վերադիր վճարով ուղարկւում է միայն 2 ռ. 10 կ. կանխավճար ստանալուց յետոյ։

885 0—17

ԽՈՐԷՆ ԵՒ ՍՏԵՓԱՆ
Մուրադխանեանները,

որտեղ որ են, անմիջապէս թող մէկն ու մէկը գայ Թիֆլիս, իրենց փոքր եղբօր վերահասութիւն տալու համար, որը եկած է Ամերիկայէն, հիւանդ... է Թիֆլիսում։ Հասցէն. Тифлисъ, Пушкинская ул., Молочная „Армавиръ", Амбарцумъ Апикянъ.

378 1—1

ԿՈՎ ԿԹՈՂՆԵՐ
ՀԱՐԿԱՒՈՐ ԵՆ

Դիմել՝ Վելյամինեան փողոց, № 8, կաթի պահեստ։

369 3—2

ՀԱՐԿԱՒՈՐ ԵՆ

Հաշւապահներ և ինտելիգենտ ծառայողներ

գաղթականների համար բացուելիք կենսամթերքների պահեստների և սպառողական խանութների համար։ Դիմել Կովկ. Հայոց Բարեգ. ընկերութեան գրասենեակին, Արաս-Արաղելի հրապարակ, № 7։

946 2—1

ՏՐԻՊՊԵՐ

Ով ցանկանում է մի անգամ ընդ միշտ ազատուել այս ծանր հիւանդութիւնից, ՉԻԼԵՏՔ Է ՄՈՌԱՆԱՑ, որ կայ միջոց,—և այդ գերմանական միջոցն է,— „ԳՈՆՈՋԱՆ" կապսուլները, որով դուք կարող էք ազատուել մի քանի օրւայ ընթացքում ամենահին տրիպպերից անգամ։

Այդ միջոցը փորձել են Թիֆլիսի, Ռուսաստանի և արտասահմանի բոլոր բժիշկներն ու պրոֆեսորները, և ճանաչուած է որպէս առաջին եղածների մէջ։

ՄԵՐ ԵՐԱՇԽԻՔԸ

Եթէ Ձեզ համար դժւար չէ, խնդրում ենք հարցրէք ինչ բժշկի որ ուզում էք «ԳՈՆՈՋԱՆ» կապսուլների մասին, և նրանք ձեզ անպայման կը յանձնարարեն այդ կապսուլները։ Այս միջոցը կիրառելի է թէ տղամարդկանց և թէ կանանց համար։ Ապաքինւելու համար բաւ է մի ծախսէք, որովհետև 4 տուփ ընդունելուց յետոյ վերջնականապէս դուք կը բժշկուէք։ Չկարծէք, թէ այս ռեկլամ է, այլ փաստ։ Խնդրում ենք չփորձել այլ պաշտպանող միջոցների հետ, որոնց բժիշկները երբէք չեն յանձնարարում հիւանդներին։

Մի տուփի գինն է 3 ռուբ. 50 կոպ.։ Օտարաքաղաքացիներին ուղարկւում է 3 ռ. կանխավճար ստանալուց յետոյ։ Նամակներով և պատւէրներով դիմել բացառապէս՝ Р. Я. ШМИДТЪ, ТИФЛИСЪ, ДАВИДОВСКАЯ 36/0, Ռ. Շմիդտ, Թիֆլիս, Դաւիդովսկի 36/0, ամեն օր ժ. 2-ից մինչև 6-ը երեկ.։ Վաճառքը ամբողջ օրը Դեղավաճառներին և դեղագործներին զեղչ։

939 3—2

ԱՊՇԵՑՈՒՑԻՉ ԳԻՒՏԸ

Վերադարձրեց նրան իր ույժերը, կայտառութիւնը և տղամարդութիւնը, երբ բժշկական զանազան միջոցները և ոչ մի դեղ չօգնեցին։

Տարիներ շարունակ, ասում էր պրոֆ. Ժակ-Լերու-Սինօ, կրում էի հոգեկան տանջանքներ. ես տանջւում էի ուղիղ նոյնչափ մարդկանց երեսին, թոյլ հիւծւած, կենսական ույժերս ու սեռական եռանդը վերադարձնելու յոյսս կորած, ես չէի կարողանում առողջ տղամարդու վայել դեր պահել հասարակութեան մէջ. ես սկսեցի ճանապարհորդել մի երկրից միւսը, խորհրդակցել յայտնի բժիշկների հետ և փորձել ամեն տեսակ բժշկական միջոցներ, բայց վերջ ի վերջոյ զգացի, որ քայքայւում եմ հոգեպէս, ֆիզիքապէս ու բարոյապէս և սարսափում էի անձնասպանութեան կամ դժբախտ մասին մտածելով. Բարեբախտաբար ինձ յաջողւեց գնալ Պարիզ, ուր իմ մի բարեկամը բժշկւում էր ջղայնութիւնից. նա խորհուրդ տւեց ընդունել ֆոսֆոր, այսինքն դոկտ. Պիէզի Սախմուլոլը. Զիջած ես չհաւատացի, բայց որովհետև նա ընդունում էր և դրանով կրկին վերադարձրեց իր առողջութիւնը, ուստի ես էլ որոշեցի փորձել. Նա վերադարձրեց իմ կայտառութիւնը և ջղային ուժը. Ներմուծեց արեանս մէջ նոր կեանք և իմ մարմնի բոլոր օրգաններին տւեց եռանդ և երիտասարդական ույժ. Կարող էք երեւակայել իմ ուրախութիւնը, երբ անզգուշ կերպով շատ հոյակապ դեղեր ընդունելուց յետոյ, պատահաբար ծանօթացայ այդ միջոցի հետ որ ինձ դարձրեց բոլորովին նոր մարդ։ Այդ բոլորը ինձ յաջողւեց ամենակարճ ժամանակում միջոցով, որը ամեն մի տղամարդ կամ կին կարող է առանց դժուարութեան գործածել, ինչպէս որ ամենամօտիկ մարդիկն էլ չեն կարող իմանալ։ Իմ ուրախութիւնը այնքան մեծ է, որ ես որոշեցի իմ բախտաւորութեան գաղտնիքը հաղորդել նոյն ցաւով տառապողներին. դա դոկտ. Պիէզի ֆոսֆորն է, այսինքն Սախմուլոլը, որը պէտք է թոյլ ջղային, ընկճուած ու սեռական եռանդը կորցրած հազարաւոր տղամարդկանց ու կանանց վերադարձնէ ուրախութեամբ։ Իսկ ներկայումս այդ դեղով ես բժշկում եմ, որ փառաւոր հետեւանք տալիս բոլոր հանգամանքներում, նիւթեր ջղային և նեղէին հիւանդութիւնների։

Դոկտ. Ժակ Լերու-Սինօ

Իսկական Սախմուլոլը պատրաստւում է Ֆրանսիայում (Պարիզում), ամեն մի արկղը ունի գործարանի դրոշմը. «Institut D-r Calvet Paris». Մի տուփը բաւական է, որ դուք զգաք ձեր նոր ուժերի գործողութիւնը և դուք կը ստանաք ձեր ուզած եռանդը և առողջութիւնը. դեղերի հետ ուղարկւում է բոլոր երրորդական և Ռուսաստանի պրոֆեսորների, բժիշկների, հիւանդների գովասանքները և շնորհակալական նամակները։

Պատւէրները, փողը և նամակները ուղարկել միմիայն Институтъ Д-ра Кальве, Тифлисъ, Эриванская площ., Пушкинская 3, отд. I верхній этажъ д.Кредитнаго О-ва (Խնդրեմ հասցէն գրել լրիւ, ինչպէս որ ռուսերէն գրուած է)։ Մէկ տուփը արժէ 7 ռուբ., ճանապարհածախսով և վերադիր վճարով 50 կոպ. աւելի արժէ։ Ով ուղարկի 7 ռուբլի փողը առաջուց լրիվ, ճանապարհածախս չի վճարում։

701 0—34

digitised by A.R.A.R.@